

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΚΥΒΕΙΑ.

Ἴδου δὴ λέξεις, ἡ σημασία τῶν ὁποίων εἰς πάντας εἶναι γνωστή· τῶντι, οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ βιομηχανία, ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ αὐτῆς, περιλαμβάνει πᾶσαν ἐπιχείρησιν γεωργικὴν, τεχνουργικὴν, ἐμπορικὴν, ἢ μεταλλευτικὴν, χρηματοποιὸν προτιθεμένην σκοπὸν, σκοποῦσαν, λέγω, παραγωγικὴν τινὰ πράξιν· ὅτι διὰ τῆς βελτιώσεως, τῆς ἐπεκτάσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν τοιούτων βιομηχανικῶν ἔργων, αὐξάνει ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος, χρησιμοποιοῦνται οἱ φυσικοὶ πόροι τῆς χώρας καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ μέσα τῆς εὐζωίας· ὅτι ἡ βιομηχανία προάγεται διὰ τῆς εὐνομίας, τῆς ἀσφαλείας τῶν προσώπων καὶ τῶν κτήσεων, τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ μηχανικῶν δυνάμεων εἰς τὰς τέχνας, τῆς βελτιώσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας κ.τ.λ. ὅτι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς οὐχ ἥττον συντελεῖ καὶ ὁ συνεταιρισμὸς τῶν κεφαλαίων, ὁ καθιστῶν τὰς ἀτομικὰς δυνάμεις ὀνησιμωτέρας. Διὰ τῶν συνεταιρισμῶν δὲ τούτων, πολλὰ μὲν μικρὰ κεφάλαια συνενοῦμενα γονιμοποιοῦνται, ἡ δὲ καταβολὴ ἐκάστου τῶν συνεταίρων, ἐκπροσωπεῖται διὰ τῶν μετοχῶν, εἰς ἃς διηρέθη ἀπ' ἀρχῆς τὸ κεφάλαιον τῆς ἐταιρίας· ὥστε αἱ μετοχαὶ τῶν ἀνωγύμων ἐταιριῶν, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ πιστωτικαὶ ἀξίαι, οἷον τὰ ἐμπορικὰ γραμμάτια, τὰ γραμμάτια τῶν τραπεζῶν, τὰ δημόσια χρεώγραφα κ.τ.λ. ἀπαρτίζουν τὸσας κλασματικὰς ἀπαιτήσεις τῶν δικαιοῦχων, ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἐχδόντος αὐτάς· καὶ ἐκάστη μὲν μετοχὴ ἔχει ὀνομαστικὴν ἀξίαν, σχετικὴν πρὸς τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον, ἔχει δὲ καὶ ἀγο-

ραίαν αξίαν ἐπιδεκτικὴν αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως, κατὰ λόγον τῶν πραγματικῶν ἢ τῶν προσδοκωμένων ὠφελημάτων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Παρατηρητέον ὅμως, ὅτι αἱ μὲν αὐξήσεις ἢ αἱ μειώσεις τῆς ἀγοραίας ἀξίας τῶν μετοχῶν, αἱ ἐκ τῆς αὐξήσεως ἢ μειώσεως τῶν ὠφελημάτων καὶ κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως πηγάζουσαι, εἰσὶ κατὰ πάντα εὐλογοὶ καὶ εὐκατανόητοι, ἐνῶ αἱ περὶ τὴν ἀγοραίαν ἀξίαν τῶν μετοχῶν μεταβολαί, αἱ ὅλως ἀσχετοὶ πρὸς τὰ παραγωγικὰ ἔργα καὶ πρὸς τὰ πραγματικὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως, πηγάζουσαι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐξ ὑποθέσεων ἀνυποστάτων καὶ ἐξ ἰδιορρύθμων ὑπολογισμῶν, οὐδὲν ἄλλο μαρτυροῦσιν, ἢ τὴν πρὸς τὰς τερατολογίας εὐπιστίαν καὶ τὴν πλεονεκτικὴν ἐπιδεξιότητα τῶν συμβαλλομένων. Αἱ τοιαῦται περὶ τὴν ἀγοραίαν ἀξίαν τῶν μετοχῶν βραδύται μεταβολαί καὶ ἡ ἐκποίησις μετοχῶν, εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τῆς καταβληθείσης πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν, περιποιεῖ μὲν τι κέρδος τῷ ἑτέρῳ τῶν συμβαλλομένων, ἀλλὰ πολλάκις ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἑτέρου, καθότι ἡ πράξις αὕτη τῆς ἐκποιήσεως μετοχῆς, ἐπὶ τιμήματι ἀνωτέρῳ τοῦ πρὸ μικροῦ, τοῦ χθὲς ἴσως καταβληθέντος πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς, οὐδόλως συσχετιζομένη, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν, πρὸς τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἧς τὸ κεφάλαιον ἐκπροσωπεῖ ἡ μετοχὴ, ἐκθέτει προδήλως τὸν ἀγοραστὴν εἰς ζημίαν πολλάκις ἀναπόδραστον.

Ἄληθῶς, ὁσάκις τὰ βιομηχανικὰ ἔργα ἀναπτύσσονται, ἐνεκα τῆς τελειοποιήσεως τῶν παραγωγικῶν ὀργάνων, τῆς ἐλαττώσεως τῆς παραγωγικῆς δαπάνης καὶ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἀγορᾶς, τὰ ἐξ αὐτῶν προκύπτοντα κέρδη, ὠφελούνητα καὶ παραγωγοὺς καὶ ἀναλωτάς, οὐδένα ζημιοῦσιν ὥστε δι' αὐτῶν ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος πολλαπλασιάζεται, καθότι ἀξίαι καιναί, ἀξίαι μὴ ὑπάρχουσαι πρότερον, παρήχθησαν διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς τεχνικῆς δραστηριότητος τῶν περὶ τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις ἀσχολουμένων. Ἐνεκα δὲ τούτου, οὐδὲν ἔθνος σήμερον ἐπιζητεῖ τὴν

εὐπορίαν αὐτοῦ, ἐπὶ βλάβῃ ἑτέρου· τούναντίον μάλιστα, ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ἡ εὐημερία προάγεται, καθότι ἡ αὐξήσις τῶν μέσων τῆς εὐζωίας δὲν προκύπτει ἐκ μεταθέσεως πλοῦτου ἀλλ' ἐκ τῆς μείζονος καὶ κρείττονος παραγωγῆς. Τοιαύτη ὅμως δὲν εἶναι ἡ παρ' ἡμῖν προσαγορευθεῖσα «κυβεία.» Ἀναλύσωμεν ἐπιμελέστερον τὴν φύσιν αὐτῆς.

Λάβωμεν ὁμάδα κεφαλαιούχων, σκοποῦντων νὰ ἐπιχειρήσωσι λ. χ. βιομηχανικὴν τινὰ ἐργασίαν. Οἱ κεφαλαιούχοι οὗτοι προσδιορίζουσι τὸ κεφάλαιον τῆς ἐταιρίας καὶ διαιροῦσιν αὐτὸ εἰς μετοχάς, ὧν ἐκάστη ἔχει ὀνομαστικὴν ἀξίαν ὀρισμένην. Αἱ μετοχαὶ αὗται, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀδιαλείπτως κυκλοφοροῦσιν· εἰς πᾶσαν δὲ πρᾶξιν μεταβιβάσεως, ἡ ἀγοραία ἀξία τῆς μετοχῆς, ὅτε μὲν ὑπερβαίνει τὴν ὀνομαστικὴν αὐτῆς ἀξίαν, ὅτε δὲ εἶναι ἴση πρὸς αὐτὴν ἢ καὶ κατωτέρα, κατὰ τὰς ἀείποτε μεταβαλλομένας περιστάσεις τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς προθέσεις καὶ διαθέσεις τῶν συμβαλλομένων. Ὡς ἐρρέθη δὲ, εἴαν ὁ θέλων ν' ἀποκτήσῃ μετοχὴν καταβάλλῃ τίμημα πάντῃ δυσανάλογον πρὸς τὰ πιθανὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸ προσδοκώμενον μέρισμα, θέλει ὑποστῆ ἀναπόδραστον ζημίαν, καθόσον, ὅσω ἢ τῆς μετοχῆς ὑπερτίμησις εἶναι μείζων, τόσω τὸ διανεμητέον μέρισμα, ἦτοι τὰ τόσα τοῖς ἑκατὸν ἔσσονται ἐλάσσονα.

Ἄλλ' ἢ ἐκ τῆς δυσαναλόγου πρὸς τὸ μέρισμα ὑπερτιμήσεως τῶν μετοχῶν ζημία δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ἀνωτέρω, δὲν ἐπιβαρύνει, λέγω, μόνον τὸν τελευταῖον, καθ' ἐξαμηνίαν ἢ κατ' ἔτος, προσερχόμενον μέτοχον εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐταιρίας, ἵνα λάβῃ τὸ διανεμητέον μέρισμα, καθότι κατὰ πᾶσαν μεταβίβασιν μετοχῆς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον, αἱ ἐκ τῆς ὑπερτιμήσεως καὶ ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων μεταβολῶν, περὶ τὴν ἀγοραίαν τῶν μετοχῶν ἀξίαν, ζημίαι ἢ ὠφελίαι εἰσὶν ἀναπόφευκτοι. Γυφόντι, ὁ μὲν ἠγόρασε μὲ ὑπερτίμησιν φράγκων 90 καὶ ἐπώλησε μὲ ὑπερτίμησιν 100· ἐκέρδησεν ἐπομένως διὰ τῆς πράξεως ταύτης φράγκα 10· ἀλλ' ὁ ἀγοράσας μὲ ὑπερτίμησιν 100, ἠναγκάσθη νὰ πω-

λήση μὲ ὑπερτίμησιν 95 μόνον, ἐζημιώθη λοιπὸν φράγκα 5· ὁ δὲ ἀγοράσας μὲ ὑπερτίμησιν 95 ἐπώλησε μὲ ὑπερτίμησιν 120, ἐκέρδησε λοιπὸν φράγκα 25· ὁ δὲ ἀγοράσας πρὸς 120 ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ πρὸς φράγκα 110 καὶ ἐζημιώθη οὕτω φράγκα 10. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται ὠφέλειαι καὶ ζημίαι, αἱ ἐκ τῆς κυκλοφορίας τῶν μετοχῶν πηγάζουσαι, εἰσὶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀσχετοὶ πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ δὲν ἐκπροσωποῦσι τὴν πραγματικὴν αὐτῆς κατάστασιν· καθότι εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον, τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ προσόντα τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων νὰ μεταβάλλωνται ἐν ἀκαρεῖ, νὰ μεταβάλλωνται, λέγω, ἐν μιᾷ νυκτὶ ἢ ἡμέρᾳ, ὅπως μετεβάλλετο ἡ ἀγοραία τῶν μετοχῶν τοῦ Λαυρίου ἀξία, ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ χρηματιστηρίῳ.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἄρα καταφανεστέρα γίνεταί ἡ ὑπάρχουσα μεγίστη διαφορὰ μεταξὺ βιομηχανίας καὶ τῆς προσαγορευθείσης «κυβείας»· καθότι, ὡς προεῖπον, τὰ μὲν κέρδη τῆς βιομηχανίας, ἐκ τῆς μείζονος ἡμῶν δραστηριότητος καὶ τῆς τεχνικωτέρας ἡμῶν ἐργασίας προκύπτοντα, ἀποβαίνουν τοῖς πᾶσι λυσιτελεῖ, οὐδένα δὲ ζημιοῦσιν, ἐνῶ ἀπεναντίας, αἱ ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου ἀγοραπωλησίας τῶν μετοχῶν πηγάζουσαι ἀτομικαὶ ὠφέλειαι, συμπηφίζονται πολλάκις μὲ τὴν ζημίαν τοῦ ἐτέρου τῶν συμβαλλομένων, καὶ ἐπομένως, ὁ κερδαίνων ἐκ τῆς τοιαύτης πράξεως, ὠφελεῖται ἐκ μεταθέσεως, οὐχὶ δὲ ἐκ παραγωγῆς πλούτου.

Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ἐργασίαν, τῆς ἀδιαλείπτου ὠνῆς καὶ πράσεως τῶν μετοχῶν, δυνάμεθα, ἀκριβολογοῦντες, νὰ ὀνομάσωμεν κυβείαν;

Ἄπαντες γινώσκουσιν, ὅτι αἱ κερδοσκοπῖαι δὲν περιορίζονται εἰς τὴν μεταγωγὴν τῶν προϊόντων ἢ τῶν ἐμπορευμάτων ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς εἰς τὸν τῆς καταναλώσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μεταπώλησιν τῶν πραγμάτων, οὐχὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ἀλλ' ἐν ἄλλῳ χρόνῳ. Προβλέποντες λ. γ. ἐνδειαν ἐλαίου ἢ σίτου, προσποριζόμεθα ταῦτα εἰς μετρίαν τιμὴν καὶ παραδοκοῦμεν τὸν χρόνον τῆς ἀνατιμῆ-

σεως, ὅπως μεταπωλήσωμεν ἐπικερδῶς αὐτά. Ἀλλ' ὅ,τι πράττει ὁ ἔμπορος ὁ κερδοσκοπῶν ἐπὶ τοῦ χρόνου, δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ὁ ἐπὶ πιστωτικῶν ἀξιῶν ἐπιχειρῶν κερδοσκοπικὴν τινα πράξιν; δηλ. δὲν δύναται ν' ἀγοράσῃ μετοχὴν, καθ' ὃν χρόνον ἡ ὑπερτίμησις εἶναι μικρὰ, ὅπως μεταπωλήσῃ αὐτὴν ἐν ἄλλῳ τινι χρόνῳ, εἰς τιμὴν ἀνωτέραν; Ἀναντιρρήτως· καθότι κατ' οὐσίαν, αἱ πράξεις αὗται δὲν διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων καὶ πηγάζουσιν ἐκ τοῦ εὐμεταβλήτου τῆς τιμῆς τῶν τε ἐμπορευμάτων καὶ τῶν πιστωτικῶν ἀξιῶν. Δι' ὃν λοιπὸν λόγον δὲν δυνάμεθα, ἀκριβολογοῦντες, νὰ ὀνομάσωμεν «κυβείαν» τὰς πράξεις τῶν ἐμπόρων τῶν προσποριζομένων σίτον ἢ ἔλαιον εἰς τιμὴν μετριοτέραν, καὶ μεταπωλούντων τὰ προϊόντα ταῦτα εἰς τιμὴν ἀνωτέραν, ὡσαύτως δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς κυβείαν, τὴν ἐπὶ τῶν μετοχῶν κερδοσκοπίαν. Βεβαίως οὐδεὶς σωφρονῶν, θέλει ἐπιδοκιμάσει τὸ παιζόμενον πρό τινος καιροῦ, ἐν Ἀθήναις, λυπηρὸν δράμα τῆς πυρετώδους ἀγοραπωλησίας τῶν μετοχῶν τῶν μεταλλουργειῶν τοῦ Λαυρίου· τὸν ἀντίον μάλιστα, πᾶς ὅστις δὲν θεωρεῖ ἀλλότρια ἑαυτοῦ τὰ γενικά τῆς πολιτείας συμφέροντα, μετ' εὐλόγου ἀγανακτήσεως καταδικάζει τὰς ἀθεμίτους συνεννοήσεις καὶ τὰς διαδιδόμενας πολλάκις, ἐκ προθέσεως, ψευδεῖς φήμας, δι' ὧν προκαλοῦσι τινὲς καὶ προπαρασκευάζουσι τὰς βραχδείας ἀνατιμήσεις καὶ ὑποτιμήσεις τῶν μετοχῶν καὶ θρηνεῖ τὴν τύχην ἐκείνων, οἵτινες ἐξ ἀφροσύνης ἢ ἐκ πλεονεξίας παραμελήσαντες τὰ κύρια αὐτῶν ἔργα καὶ διακινδυνεύσαντες τὴν δι' ἐντίμου ἐργασίας σχηματισθεῖσαν περιουσίαν αὐτῶν, ἀφρόνως ἐρρίφθησαν εἰς τὸν στρόβιλον ἐπισφαλῶν καὶ πολλάκις ἀνηθίκων κερδοσκοπιῶν. Ἀλλ' ἐρωτῶμεν, δυνάμεθα νὰ ἀπαγορεύσωμεν τὰς τοιαύτας πράξεις; δυνάμεθα νὰ διακωλύσωμεν τὴν κυκλοφορίαν τῶν μετοχῶν καὶ τὸ εὐμεταβλήτον τῆς ἀγοραίας αὐτῶν ἀξίας, ἐξ οὗ προκύπτουσιν αἱ κερδοσκοπῖαι; Βεβαίως ὄχι. Ὅ,τι ὅμως δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν, εἶναι νὰ περιστείλωμεν τὰς περιστάσεις ἢ τὰς ἀφορμὰς, ἕνεκα τῶν ὁποίων, καθ' ἐκάστην

εϋρύνεται τὸ στάδιον τῶν πονηρῶν ἀγῶνων, οἵτινες, ἀφ' ἐνός μὲν, τείνουσιν εἰς τὸν ἠθικὸν τῆς κοινωνίας ἐκφραλισμὸν, ἀφ' ἑτέρου δέ, παραβλάπτουσι καιρίως τὴν βιομηχανίαν.

Καὶ πρῶτον, ἐνόσω μετὰ μεγίστης εὐχερείας πολλαπλασιάζονται αἱ δι' ἐκδόσεως μετοχῶν σχηματιζόμεναι ἐταιρίαι, αὗται δέ, ἐπὶ ἀνυποστάτων ἐλπίδων ἢ ἐπαγγελιῶν ἐρειδόμεναι, δὲν δύνανται ν' ἀποφέρωσιν ὠρισμένον τι μέρος τοῖς μετόχοις ἢ τοῦλάχιστον νὰ διαφωτίσωσι τὸ κοινὸν περὶ τοῦ πιθανοῦ μερίσματος, ἀδύνατον εἶναι νὰ κανονισθῇ καὶ ὅπως οὖν ἐξακριβωθῇ ἢ πρέπουσα τῶν τοιούτων μετοχῶν ἀγοραία ἀξία. Παρατηρητέον δέ, ὅτι, ἐν μέσῳ τοῦ κυκλώματος τούτου τῶν αὐτοσχεδιαζομένων ποικίλων καὶ παντοίων ἐταιριῶν, ὀλίγας μόνον δύνανται τις νὰ διακρίνη, δυναμένας νὰ παράσχωσι φοιαύτας πληροφορίας εἰς τοὺς μετόχους αὐτῶν. Ἐν ἐλλείψει λοιπὸν τοιούτων πληροφοριῶν, ἢ ἀγοραία ἀξία τῶν μετοχῶν μένει μετέωρος καὶ διακυμαίνεται ἀτάκτως καὶ ἀκανονίστως, ὡς τὰ ἀνευ πηδαλίου καὶ πυξίδος κλυδωνιζόμενα σκάφη.

Ἄλλ' ἢ πληθὺς τῶν δι' ἐκδόσεως μετοχῶν συνεταιρισμῶν, δὲν συνεπάγεται μόνον τὸ ἀτόπημα τοῦτο, καθότι πλεῖστα κεφάλαια, παραγωγικῆν ἔχοντα χρῆσιν, δελεαζόμενα ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῶν ὑπερτιμήσεων, ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὴν καθ' αὐτὸ βιομηχανίαν, καὶ καταβάλλονται εἰς ἐπιχειρήσεις ἀκάρπους καὶ ἐτοιμορρόπους, ἐπὶ μεγίστη βλάβῃ τῶν ἰδιωτῶν καὶ σπουδαία διαταράξει τῶν πλουτολογικῶν τῆς κοινωνίας λειτουργιῶν· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἰδιωτικὰ ἀποταμιεύματα δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ὁσημέραι σχηματιζομένων ἐταιριῶν, πλεῖστοι ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ ὑποθηκεύωσι τὰ κτήματά των, νὰ ἐνεχυριάξωσι τὰ κινητὰ των καὶ νὰ δανειζῶνται ἐπὶ βαρυτάτοις τόκοις, ὅπως ἐκπληρώσωσι τὰς πρὸς τὰς ἐταιρίας, τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσι μέρος, ὑποχρεώσεις των. Αὕτη ἢ κατάστασις εἶναι πράγματι λυπηρὰ καὶ χρήζει τῆς σοβαρᾶς προσοχῆς τῶν δυναμένων νὰ προλάβωσι τὸ ὀργανικὸν τοῦτο νόσημα καὶ νὰ μεταρρυθμίσωσι τὰ μὴ καλῶς κείμενα. Τὰ πρὸ μικροῦ διαδραματισθέντα ἐν Βιέννῃ

ἀξιοθρήνητα συμβεβηκότα παρέχουσιν ἡμῖν διδακτικώτατα περὶ τούτου μαθήματα.

Πρὸ 6 ἢ 7 ἐτῶν, πλείσται ἐταιρίαι συνεστήθησαν ἐν Βιέννῃ, τῶν ὁποίων αἱ μετοχαὶ ἐκυκλοφόρουσαν μὲ ὑπερτίμησιν 20 καὶ 50 τοῖς $\frac{1}{10}$. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ἰδιωτικὰ ἀποταμιεύματα ἦτον ἀδύνατον γὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ πιστωτικῶν ἀξιῶν, οἱ μὲν ἐδανείζοντο ὅπως ἀγοράσωσι μετοχάς, οἱ δὲ μετέτρεπον τὰ κεφάλαια αὐτῶν ἐξ ἐπιχειρήσεων ἀποφεροῦσων τακτικὰ κέρδη, ἐπιζητοῦντες τὴν ἐκ τῆς ὑπερτιμήσεως τῶν μετοχῶν ὠφέλειαν. Ἄλλὰ τέλος πάντων, ἢ ἡμέρα τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν τοιούτων ἀπερισκέπτων ληψοδοσιῶν ἐπῆλθεν, ἐπενεγκοῦσα τὴν πλήρη ἀμηχανίαν τῆς Βιενναίας ἀγορᾶς· καθότι ἢ ἀρνήσεις τῆς πληρωμῆς, κατὰ πρῶτον, εὐαρίθμου τινὸς ὁμάδος ὀφειλετῶν, ἐγένετο παραίτιος τῆς ἀρνήσεως πολλῶν ἄλλων καὶ οὕτω τὸ σαθρὸν γῆμα, δι' οὗ συνεκρατοῦντο ἅπασαι αὗται αἱ ἀκροσφαλεῖς σχέσεις, ἀπεκόπη διὰ μιᾶς, καὶ τὸ κερδοσκοπικὸν ὕφασμα καταρρέυσαν, ἀπεκάλυψε τὴν κουφότητα καὶ τὴν πλεονεκτικὴν ἀγυρτεῖαν τῶν καταχρωμένων τῆς εὐθείας ἢ τῆς εὐπιστίας τῶν πολλῶν.

Ἄλλὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐκθεσιν ἐτέρων τινῶν πράξεων, γινομένων ἐν ἅπασι τοῖς χρηματιστηρίοις, καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον, αἱ πράξεις αὗται μετέχουσι τῆς λεγομένης «κυβείας».

Ὡς γνωστὸν, πολλάκις ἔμπορος πρὶν ἢ μεταφέρει ἔμπορεύματα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκποίησιν αὐτῶν, ἐπιζητεῖ ἀγοραστὰς· καὶ εἰ μὲν εὖρη τοιούτους, ἐκποιεῖ πρὸς αὐτοὺς τὰ μήπω εισέτι εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἔμπορεύματα, δηλ. πωλεῖ ὑπὸ προθεσμίας, ὀριζόμενον μὲν τοῦ τιμήματος, καθ' ὃν χρόνον συνάπτεται ἢ σύμβασις, μὴ γινομένης δὲ τῆς παραδόσεως τῶν ἔμπορευμάτων, εἰμὴ κατὰ τὴν λήξιν τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας. Ὡσαύτως δέ, ἕτεροι ἀγοράζουσιν ὑπὸ προθεσμίας, ἅτε μὴ εὐποροῦντες χρημάτων, κατὰ τὸν χρόνον τῆς συμβάσεως.

Ὅτι δὲ λέγομεν περὶ ἐμπορευμάτων, ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὰς πιστωτικὰς ἀξίας, αἵτινες, κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, κυκλοφοροῦσι καὶ εἰς χώρας ἀπωτάτω κειμένας τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ἀλληλλουχίας τῶν παγκοσμίων ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ συναλλαγῶν. Γινόντι, τραπεζίτης τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ τῆς Μασσαλίας λ. χ. προτιθέμενος νὰ ἐκποιήσῃ μετοχὰς τῶν μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου ἐν Ἀθήναις, δίδει τοιαύτην ἐντολήν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις παραγγελιοδόχον αὐτοῦ, ὅστις, προσδοκῶν τὴν ἀποστολήν τῶν μετοχῶν διὰ τοῦ τακτικοῦ ταχυδρομείου, ἐκποιεῖ αὐτὰς ὑπὸ προθεσμίαν, ὀριζομένης τῆς ὑπερτιμήσεως, καθ' ὃν χρόνον συνάπτεται ἐν Ἀθήναις ἡ σύμβασις, εἰς φράγμα 100. Τὸ αὐτὸ δὲ πράττει καὶ ὁ μὴ κατέχων μὲν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συμβάσεως, τὰς ὁποίας ἐκποιεῖ μετοχὰς, ἀλλὰ μέλλων νὰ ἔχῃ αὐτὰς εἰς τὴν κατοχὴν του κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραδόσεως. Ἴδου τὸ σπουδαῖον ὑπὸ προθεσμίαν συμβόλαιον.

Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ὑπὸ προθεσμίαν συμβάσεις, γίνονται πολλάκις οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ τῆς πραγματικῆς ἀποκτήσεως ἢ ἐκποιήσεως μετοχῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ὠφελείας τῆς περὶ τὸ τίμημα διαφορᾶς, ἢ τῆς ἐπικαταλλαγῆς, κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραδόσεως. λ. χ. ἐκποιοῦνται μετοχαὶ παραδοτέαι τέλος τοῦ τρέχοντος, μὲ ὑπερτίμησιν φράγκων 100. Ἐὰν δὲ τῇ 31^η Αὐγούστου ἡ ὑπερτίμησις περιορίζεται εἰς 95 μόνον φράγκα, ὁ πωλητὴς ὠφελεῖται φράγκα 5· ἐὰν δὲ ἡ ὑπερτίμησις φθάσῃ τῇ 31^η Αὐγούστου εἰς φράγκα 105, ὁ πωλητὴς θελεῖ ζημιωθῆ τὸ ποσὸν τῶν φράγκων 5, ἐκτὸς ἐὰν συνομολογηθῇ ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων, ἀνυπερβλήτος τις ὄρος ζημίας 2 ἢ 3 φράγκων, ὃν ἐμφαίνουσι τὰ χρηματιστήρια, διὰ τῶν λέξεων dont 2, dont 3 κτλ.

Ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι οἱ μὲν ὑπὸ προθεσμίαν ἀγοραστὰι στοιχηματίζουσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ ὑψώσει, οἱ δὲ ὑπὸ προθεσμίαν πωληταὶ ἐπὶ ἐκπτώσει· ἢ δὲ διαφορὰ τοῦ τιμήματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραδόσεως, εἶναι τὸ ἄθλον τῆς

τοιαύτης κερδοσκοπίας. Ὡστε τὰς τοιαύτας κερδοσκοπικὰς πράξεις δυνάμεθα ἀληθῶς, νὰ ὀνομάσωμεν «κυβείας», καθόσον αὐταὶ μετέχουσιν, ὡς προεβρέθη, τῆς φύσεως τῶν περιδόσεων ἢ τῶν στοιχημάτων. Οἱ συνάπτοντες τοιαύτας συμβάσεις, δὲν προτίθενται νὰ πωλήσωσιν ἢ ν' ἀποκτήσωσι πιστωτικὰς ἀξίας, ἀλλ' εἶναι ἀπλοὶ «jobers» ἢ «agioteurs» δηλ. τιμηματοπαῖται ἢ τιμηματοκάπηλοι, ἀποβλέποντες εἰς μόνην τὴν διαφορὰν τοῦ τιμήματος, κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραδόσεως.

Ἄλλὰ τίς ἢ τοῦ κακοῦ θεραπεία; Ἦδὴ δύναται ὁ νομοθέτης νὰ καταστείλῃ τὰς ἀθεμίτους ταύτας κερδοσκοπίας; Καταργῶν ἄρα τὰς ὑπὸ προθεσμίαν συμβάσεις; Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Ὁ Γαλλικὸς Ποινικὸς νόμος, ὅστις δι' αὐστηρῶν διατάξεων, ἠθέλησε νὰ περιστείλῃ τὰ στοιχήματα ἢ τὰς περιδόσεις τῶν χρηματιστηρίων, ἀπέσχε τοῦ νὰ καταργήσῃ τὰς ὑπὸ προθεσμίαν συμβάσεις, ὅπως μὴ διακωλύσῃ σπουδαίας συναλλαγὰς· ἀπηγόρευσε δὲ μόνον διὰ τῶν ἀρθρῶν 421 καὶ 422 τὰ στοιχήματα καὶ τὰς περιδόσεις, θεωρήσας ὡς τοιαύτας «πᾶσαν σύμβασιν ἐκποιήσεως ἢ παραδόσεως δημοσίων χρεωγράφων, τὰ ὅποια ὁ πωλητὴς δὲν δύναται ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν κατοχὴν του κατὰ τὸν χρόνον τῆς συμβάσεως, ἢ ὅτι ἐμελλον νὰ ὦσιν εἰς τὴν κατοχὴν του κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραδόσεως.»

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων συνάγεται, ὅτι ἡ πρόληψις ἢ ἡ περιστολὴ τῶν πρό τιμος καιροῦ διαδραματιζομένων παρ' ἡμῖν κερδοσκοπικῶν παρεκτροπῶν καὶ ἀποπλανήσεων, δὲν κατορθοῦται διὰ νομοθετικῶν μόνον διατάξεων. Βεβαίως νομοθετικαὶ διατάξεις, καλῶς ἔχουσαι, δύνανται μεγάλως πρὸς τοῦτο νὰ συντελέσωσιν, οὐχ ἥττον ὅμως φρονῶ, ὅτι ἡ σῶφρων καὶ περιεσκεμμένη διαγωγή τῶν περὶ τὰς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις ἀσχολουμένων, εἶναι ὁ πολῦτιμος καρπὸς τῆς πείρας, τῶν παθημάτων, τῆς ἀτομικῆς συνέσεως καὶ χρηστότητος, καὶ ἐν τῶν σπουδαίων μελημάτων τῆς διοικητικῆς ἐνεργείας τῶν κυβερνήσεων, εἰς ἃς ὑπάρχει ἀ-

νατεθειμένη ἢ ἀνωτάτη ἐποπτεία τῶν ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν τῆς πολιτείας συμφερόντων.

Σήμερον οὐδ' οἱ δυσμενῶς πρὸς ἡμᾶς ἔχοντες, δύναται νὰ ἀρνηθῶσι τὴν πνευματικὴν καὶ βιομηχανικὴν τῆς Ἑλλάδος πρόοδον, προσπαθήσωμεν λοιπὸν νὰ ἀποδείξωμεν ἐμπράκτως, ὅτι καὶ ἠθικῶς τὴν αὐτὴν βαδίζομεν ὁδὸν, φροντίζοντες νὰ περιστείλωμεν, ὅσον ἐνεστι, τὰς ἀφορμὰς, δι' ὧν δηλητηριάζονται τὰ δημόσια ἔθνη, καὶ ἐνισχύεται ἢ πρὸς τὰς ἀσκόπους καὶ ἐπιβλαβεῖς δαπάνας ἀπερίσκεπτος φορὰ, τῶν ἀπόνως μὲν ἀποκτώντων τὰ χρήματα, εὐκολώτερον δ' ἔτι σπαταλῶντων αὐτά.

I. A. ΣΟΥΤΣΟΣ.

ΠΕΡΙ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ.

Ἐάν διὰ τοῦ φωτός τῆς ἱστορίας ἀναλύσωμεν τὸν οἰκονομικὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι οὗτος σύμπλεγμα χ ρ η σ ι μ ο τ ῆ τ ω ν, αἵτινες ἀνταλλάσσονται μεταξύ ἀτόμων, κοινωνιῶν καὶ ἐποχῶν. Ἐνῶ ὁ μέγας τῶν οὐρανῶν χρόνος συντρίβει τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, ὁ μικρὸς τῆς γῆς ἄνθρωπος τὸ συνδέει. Ὁ ἀδιάλειπτος οὗτος ἀγὼν μεταξύ δύο ἀνισοτάτων δυνάμεων ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ μυστηρίου, ὅπερ ἐνώνει τὰ οὐράνια μετὰ τῶν ἐπιγείων. Καθὼς δὲ ἡ φαντασία, συνδέουσα τὰς παρελθούσας γενεὰς πρὸς ἀλλήλας, φθάνει τὴν πρώτην ὄλων ἀρχὴν, οὕτω καὶ ὁ πυρὴν τοῦ ἐνεστῶτος ἀθροίσματος τῶν οἰκονομικῶν τῆς ἀνθρωπότητος χρησιμοτήτων, ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐκείνην ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἀνάγκη τῆς συναλλαγῆς ἤνωσε τοὺς πρῶτους ἀνθρώπους.

Ἡ μεγάλη αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος ζωὴ διαιρεῖται εἰς δύο περιόδους· τὴν τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ τὴν τοῦ νομίσμα-

τος. Ἐπὶ τῆς πρώτης, τὰ ἀντικείμενα τῆς καταναλώσεως ἀνταλλάσσονται ἀπλῶς πρὸς ἀλλήλα. Ὁ ἔχων περίσσευμα τροφῶν καὶ ἔλλειψιν δερμάτων ἀνταλλάσσει μετὰ τοῦ ἔχοντος περίσσευμα δερμάτων καὶ ἔλλειψιν τροφῶν. Ἡ περιόδος αὕτη ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς ἀρχαιότητος, ὅπερ δὲν ἐμποδίζει ἵνα καὶ εἰς σχετικῶς νεωτάτας ἐποχὰς ἀπαντᾶται ἐν πολλαῖς ἀρχαίκαῖς κοινωνίαις. Μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Ἀμερικῇ (Vermont) αἱ ἐφημερίδες ἀντηλάσσοντο πρὸς σίτον καὶ βούτυρον, ὁ νομοθέτης (Maryland) ἐκανόνιζε τὴν ἀνταλλακτικὴν σχέσιν μεταξύ κρέατος, σίτου καὶ καπνοῦ, οἱ δὲ παῖδες (Corrientes) ἐφώναζον ἐν ταῖς ὁδοῖς «ἀλλας ἀντὶ κηρίων, καπνὸς ἀντὶ ἄρτου.» Καὶ νῦν ἀκόμη αἱ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ ἐμπορικαὶ πανηγύρεις διατηροῦσιν ἐν πολλοῖς τὸ σύστημα τῆς ἀνταλλαγῆς π. γ. ἐπὶ τῶν κτηνῶν. Συνηθέστατον δὲ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐξοχῇ συνάντημα ἐμπόρων μεταβατικῶν, ἀνταλλασσόντων τὰς πραγματείας αὐτῶν πρὸς ἐγχώρια προϊόντα.

Ἐν γένει τὸ σύστημα τοῦτο ὑποθέτει κοινωνίαν περιωρισμένην, τῆς ὁποίας τὰ ἐφόδια εἶναι εὐάριθμα. Μόλις ἡ κοινωνία εἰσέλθῃ εἰς εὐρύτερον στάδιον, εὐθύς ἀνυπέρβλητοι παρίστανται δυσκολίαι. Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ συναντηθῶσιν ἀμοιβαῖαι ἀνάγκαι, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἀντάξιοι. Τί θέλει συμβῆ π. γ. ὅταν, δίδων τις ἵππον εἰς ἀνταλλαγὴν, ζητεῖ μόνον μίαν μάχαιραν; Καθὼς δὲ λέγει ὁ Mill, βράπτῃς, ἔχων μόνον ἐνδύματα, θὰ ἀπέθνησκε τῆς πείνης πρὶν εὐρη τὸν ἔχοντα ἀνάγκην μὲν ἐνδυμάτων ἄρτον δὲ πρὸς πώλησιν. Ἐπειτα δὲν θὰ ἐχρειάζετο ὅλους τοὺς ἄρτους, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ ἀγοράσῃ δι' ἐνὸς ἐνδύματος, τὸ ὅποῖον ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ διαιρεθῇ. Αἱ δυσκολίαι αὗται ἐπιτείνονται εἰς ὑπερβολὴν ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, διότι, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Schultze, ἐπὶ 100 πραγματειῶν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε νὰ ἐμπορευθῇ αὐτὰς δι' ἀνταλλαγῆς πρὸς ἀλλήλας, θὰ ἦτο βεβιασμένος νὰ ἐνθυμηθῆται 4 950 συναλλακτικὰς σχέσεις, ἤτοι 100(100—1).

Ἐν προκεχωρημένη λοιπὸν κοινωνίᾳ προφανῆς ἡ ἀδυναμία τοῦ συστήματος τῆς ἀνταλλαγῆς. Τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα, ἀναβαῖνον εἰς ὑψηλότερον ὀρίζοντα, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ὀργάνου δεξιωτέρου ἐν ταῖς συναλλαγαῖς, δυναμένου ἵνα καταμετρήσῃ καὶ διαμοιράσῃ εὐχερῶς τὰς λοιπὰς ἀξίας. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι τὸ νόμισμα. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδανικῶν τῆς Ἀφρικῆς νομισμάτων (μακοῦτ), τὰ ὁποῖα ὁ Montesquieu (Περὶ τοῦ Πνεύματος τῶν Νόμων 22, 8) ἐκ τῶν περιηγητῶν παρέλαβεν, ἡ ἀνθρωπότης ἀπανταχοῦ ἀπέβλεψε μετὰ σταθερότητος εἰς τὴν ἀνάγκην εὐρέσεως ὑλικοῦ συναλλακτικοῦ ὀργάνου, ἀπὸ τῶν δερμάτων τῆς κυνηγετικῆς ἐποχῆς, τῶν κτηνῶν τῆς νομαδικῆς καὶ τῶν καρπῶν τῆς γεωργικῆς μέχρι τῶν μεταλλικῶν νομισμάτων τῆς πεπολιτισμένης. Ἐὰν αἱ ἐποχαὶ αὗται πολλαχοῦ συγχέωνται, τὸ οἰκονομικὸν γινώρισμά των εἶναι πάντοτε σαφές. Ἐτι καὶ νῦν τὸ δέρμα τοῦ κάστορος ἐκτελεῖ εἰς τὰ παράλια τοῦ Οὐδσωνος νομισματικὴν διακονίαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ὀμηρικοῦ τῶν συναλλαγῶν βόδος (Ἰλιάδ. Ζ. 236), τοῦ ἕως Σόλωνος ἐπὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων ἐκτυπούμενου, ἀπὸ τῶν εἰς κτήνη προστίμων τοῦ Δράκοντος, τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συγχρόνων τούτοις Γερμανῶν, ἡ Κεντρικὴ Ἀσία διατηρεῖ μέχρι σήμερον τὰ κτηνώδη αὐτῆς νομίσματα. Ὑπὸ ἐτέραν ἐποψιν μετὰ τῆς κριθῆς, ἥτις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Δανιμαρκίᾳ ἐχρησίμευεν εἰς καταμέτρησιν τῶν λοιπῶν ἀξιῶν καὶ τοῦ καπνοῦ, τοῦ ὁποίου τῷ 1618 μ. Χ. ἐψηφίζετο ἐν Βιργινίᾳ ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία, μέχρι τῶν λευκῶν κογγυλίων (κωρίς) τῆς Ἰνδίας (1280— $\frac{1}{2}$ σελ.) καὶ τοῦ ἄλατος ἐν τῇ ἐνδοτέρᾳ Ἀφρικῇ (τεμάχιον μήκους $2\frac{1}{2}$ ποδ. πλάτους 1 ποδ. 2 δακτ. καὶ πάχους 2 δακτ.—2 λίρ. στερλ.), ὑπάρχει ἰκανὴ ἀπόστασις, ἵνα περιλάβῃ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν ἀρχαϊκῶν ἐν γένει ὀργάνων τῆς ἀνταλλαγῆς.

Τὸ μεταλλικὸν ὄργανον ἀνήκει εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν, τοῦλάχιστον ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ μεταλλουργικὴ ἀπετελέσθη τέχνη. Πρὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ὁ Ἀβραάμ (Γεν. Α. 24) ἐπλήρωσε δι' ἀργυρῶν νομισμάτων, ὑπῆρξαν βε-

βαίως πολλοὶ αἰῶνες τῆς λιθίνης ἐποχῆς, τῆς ὁποίας ἐπὶ τοσοῦτον πολυπλασιάζονται νῦν τὰ ἔγνη, ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσονται αἱ ἐρευναι. Ὅπωςδὴποτε μετὰ τῶν διαφορῶν μετὰλλων τὰ πλεῖστα ἠγωνίσθησαν τὸν νομισματικὸν τῆς ἱστορίας ἀγῶνα, ἀπὸ τοῦ σιδήρου, ὅστις ἀπετέλει τὸ βαρὺ τῆς Σπάρτης νόμισμα, καὶ τοῦ κασσιτέρου, ὅστις λειτουργεῖ ἤδη ἐν Κίνα, μέχρι τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ, οἵτινες ἐπὶ τέλους ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὑπὸ τὸν τίτλον «πολυτίμα μέταλλα». Ἐὰν μετὰ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν οἱ μὲν Ἑβραῖοι ἐγνώρισαν ἐπὶ Δαυὶδ τὸ χρυσοῦν νόμισμα, οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τὸν ὀγδοὸν π. Χ. αἰῶνα παρέλαβον ἐκ τῶν Ἀργείων τὸ ἀργυροῦν, θεωροῦντες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοφάνους ὡς νέα τὰ χρυσᾶ μετὰ τῶν νεωτέρων οἱ Βενετοὶ πρῶτοι ἔκοψαν χρυσᾶ νομίσματα καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Ἀγγλοὶ κατὰ τὸν 13 μ. Χ. αἰῶνα. Ἀλλὰ οὔτε δύο κεφαλαὶ χωροῦσιν ἐντὸς ἐνὸς πύλου, οὔτε δύο κύριοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρόνου. Διὰ τοῦτο μετὰ τῶν χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου συνέβη εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην ἡ φυσικωτέρα τῶν διαστάσεων. Ἐὰν πολλαχοῦ ἐτι τὰ δύο ταῦτα μέταλλα συμβασιλεύωσι τὴν νομισματικὴν βασιλείαν, τὸ μέλλον κατὰ τὰς συμβουλάς τοῦ Smith (περὶ τῆς Εὐδαιμονίας τῶν Ἑθνῶν 4, 5) ἀνήκει εἰς τὸν χρυσοῦ, ὅστις πρὸ καιροῦ ἤδη κυριαρχεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ διὰ προσφάτου νόμου τοῦ Reichstag πρόκειται νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν Γερμανίᾳ, περιοριζομένου τοιοῦτοτρόπως τοῦ ἀργύρου, ὅπως ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ τοῦ χαλκοῦ, εἰς συμπληρωτικὴν μόνον ἀποστολήν.

Ἡ ἐν τῷ ἐκτελέντι νομισματικῷ καθόλου ἀγῶνι νίκη τῶν πολυτίμων μετὰλλων δὲν εἶναι ἔργον αὐθαίρετον. Ὅσοι νομίζουσιν, ὅτι ἡ Κυβερνητικὴ ἐπὶ τοῦ μετάλλου σφραγίς ἀποτελεῖ τὸ νόμισμα (Montesquieu περὶ τοῦ Πνεύματος τῶν Νόμων 24, 22), ἐκλαμβάνουσι τὸν τύπον ἀντὶ τῆς οὐσίας. Οὐδεμία δύναμις δύναται νὰ καταστήσῃ χρυσοῦν νόμισμα ὅ,τι δὲν εἶναι τοιοῦτον. Καὶ ἂν κηρύξῃ Κυβέρνησις τις τὴν ἀξίαν αὐτοῦ μείζονα τῆς ἣν πράγματι ἔχει, ἡ ἀγορὰ, οὔσα μὲν ἐλευθέρη, δίδει τὴν ἀρμόζουσαν, οὔσα δὲ δούλη, εὐρί-

σκει τρόπον, ἵνα δώσῃ πάλιν τὴν πρέπουσαν, ὑπερτιμῶσα τὰ λοιπὰ αὐτῆς ἐμπορεύματα. Ἡ ἰδέα ὅτι τὸ νόμισμα εἶναι δημιουργημὰ τῆς πολιτείας εὔρε πολλὴν ἠγῶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καθ' ἣν τὸ νόμισμα παρήχθη ἐκ τοῦ νόμου. Ἐκ τῶν μεγίστων δὲ πνευμάτων τῆς ἀρχαιότητος, τὸ ὠραιότερον ὁ Πλάτων καὶ τὸ βαθύτερον ὁ Ἀριστοτέλης, ἐνέπεσαν εἰς τὴν παγίδα, παραδεχθέντα τὸ «νόμισμα ξύμβολον τῆς ἀλλαγῆς ἔνεκα», ἐνῶ ἡ ἀληθὴς κοινωνικὴ ἐπιστήμη ἀναγνωρίζει ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ μόνην τὴν ὁποίαν ἡ οὐσία του κέκτηται ἀξίαν.

Τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ ἐξαιρέτως ὁ χρυσὸς συγκεντροῦσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰ οὐσιωδέστερα προσόντα εἰς κατάρτισιν ἀποτελεσματικωτάτου ὀργάνου συναλλαγῆς. Ἡ λάμψις των ἐλκύνει πᾶσαν προσοχὴν. Ἡ σπανιότης των, εἰς ἣν προσθέτει ἡ μεγάλη δαπάνη τῆς παραγωγῆς των, αὐξάνει ἔτι μᾶλλον τὴν γοητείαν, ἵνα ἀμέσως μετατραπῶσιν εἰς ἀντικείμενα πολυτελείας. Ἀνθίστανται μετὰ πάσης ἐπιμονῆς κατὰ τῆς φυσικῆς τοῦ χρόνου φθορᾶς, καθ' ὅσον τὸ μὲν ὕδωρ καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα οὐδεμίαν ἐξασκοῦσιν ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροήν, ἡ δὲ τριβὴ τῆς χρήσεως διὰ τεχνικῆς πρὸς ἄλλα μέταλλα ἀναμιξέως καταπολεμεῖται δραστηκώτερον κατ' αὐτὰ ἢ ἐπὶ παντός ἄλλου. Ἀπέναντι τῶν πολυτίμων λίθων ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα, ὅτι διαιροῦνται εὐκόλως εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ ὑπόκεινται ὀλιγώτερον εἰς τὴν ἀπάτην. Ἡ μεγάλη ἀξία καὶ τὸ διαιρετὸν αὐτῶν ἀναβιβάζουσι τὰ πλεονεκτήματα των μέχρι τοῦ σημείου καθ' ὃ προσαρμόζονται πρὸς πᾶσαν ἀνάγκην τῆς ἐμπορικῆς κυκλοφορίας, καὶ, ἀνταλλασσόμενα πρὸς ἄλλα προϊόντα, δύνανται νὰ ἀποταμιεύωσι μεγάλας τούτων ποσότητας ἐν μικρῷ καὶ εὐφυλάκτῳ χώρῳ. Ἡ σταθερότης τῶν τιμῶν των ἀγνοεῖ τὰς διακυμάνσεις ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἡ ἀφθονία καὶ ἡ σιτοδεία εἰσάγει ἐπὶ τῶν δημητριακῶν π. γ. καρπῶν. Διότι (μειοῦται ἢ ἐν τινι τόπῳ προμήθεια τῶν πολυτίμων μετάλλων; Εὐθὺς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκευῆ συνεισφέρουσι εἰς τὴν νομισματοποιίαν. Ἡ πλεονάζουσι ἀπ' ἐναντίας τὰ πολύτιμα

μέταλλα; Εὐθὺς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα μεταβάλλονται εἰς σκευῆ καὶ κοσμήματα. Ἐντεῦθεν ἡ τιμὴ τῶν πολυτίμων μετάλλων ἔχει τι σχετικῶς σταθερώτερον τῶν λοιπῶν πραγμάτων (Roscher Πολιτικὴ Οἰκονομία § 120). Βεβαίως ἡ ἀνακάλυψις τῶν πλουσιῶν τῆς νέας ἐποχῆς χρυσοφόρων στρωμάτων ἐξήσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτέρας ἀξίας τῶν πολυτίμων μετάλλων. Ἄλλ' ἡ διαφορὰ εἶναι αἰσθητὴ μόνον εἰς τὴν διάρκειαν τῶν αἰῶνων. Ἐὰν ποτὲ συμβῇ ἐν τινι τόπῳ πληθώρα πολυτίμων μετάλλων, ἡ εὐκίνησις των (συνέπεια τῆς ἐν μικρῷ ὄγκῳ μεγάλης αὐτῶν ἀξίας) εἶναι τοιαύτη, ὥστε δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἰσορροπία, προμηθευομένων τὸ περίσσευμα τῶν λοιπῶν τοῦ κόσμου ἀγορῶν.

Τῷ ὄντι ὅταν ἐνθυμηθῇ τις τοὺς ἀργυροῦς ἀνθρώπους τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος, δὲν εὐρίσκει παραδόξους τοὺς λόγους τοῦ Ad. Müller, ὅτι τὰ πολύτιμα μέταλλα περιέχουσι ἐν ἑαυτοῖς τὰς κυριωτέρας ιδιότητας τοῦ ἀνθρώπου, «σπανιότητα, ἐλαστικότητα, ὁμοιομέρειαν, εὐκίνησιαν, διάρκειαν καὶ ὠραιότητα.» Τόσα προσόντα ἐξηγοῦσι τὴν θεωρίαν τοῦ Ganilh, ὅτι τὸ ἐκ τοιαύτης ὕλης νόμισμα εἶναι ἀναγκαίως προτιμώμενον προϊόν. Ἐὰν οὕτω σύμπασα ἡ ὀπωσθήποτε προκεχωρημένη ἀνθρωπότης σπεύδει νὰ ἀνταλλάξῃ πρὸς αὐτὸ τὰ περισσεύματα τῶν λοιπῶν αὐτῆς προϊόντων, ἰδοὺ ὄργανον καθολικὸν εἰς αἰωνίαν ἔνωσιν τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν, τούτεστι τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Πόσον πολύτιμον εἶναι τὸ ὄργανον τοῦτο δὲν θὰ μάθωμεν βεβαίως ἐκ τῆς Εὐτοπίας τοῦ Θωμᾶ Μόρου, ἐν ἣ αἱ ἀλύσεις τῶν ἐγκληματιῶν εἶναι χρυσαί. Ἀπ' ἐναντίας ἡ νομισματικὴ οἰκονομία συμβαδίζει κατὰ βῆμα μετὰ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας. Ὅταν εὐρέθῃ ὁ τρόπος τῆς νομισματικῆς πληρωμῆς τῶν ὑπηρεσιῶν, τότε ἐχωρίσθη ἡ ἐλευθέρη ἐργασία τῆς δουλικῆς. Τότε ἀνεπτύχθη μετὰ τῶν ἀνθρώπων ὁ νόμος τῆς διαιρέσεως τῶν ἔργων, τὸ δραστηριώτερον ἦτοι ἐλατήριον τῆς κοινωνικῆς προόδου, διότι, δυνάμενος ἕκαστος διὰ τῆς μεσολαβήσεως

τοῦ νομίσματος εὐκόλως νὰ προμηθεύηται τὰ ἀναγκαῖα, ἡσχολήθη εἰς ἰδιαίτερον βιομηχανικὸν κλάδον, ἵνα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι εἰσέλθωσιν εἰς τὸ εὐρὺ στάδιον, τὸ ὁποῖον καλλιεργοῦσι μετὰ τῆς αὐτῆς γονιμότητος αἱ νεώτεραι τῶν ἀνθρώπων γενεαί.

Μεταξὺ τῶν μηχανῶν, τὰς ὁποίας ἐπενόησεν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τῶν ἀποστάσεων τῶν χρόνων καὶ τῶν τόπων, ἡ νομισματικὴ μηχανὴ κατέχει ἀναμφισβητήτως θέσιν περιφανεστάτην, διότι μετακινεῖ τὴν κοινωνικὴν περιουσίαν διὰ τῶν μοχλῶν, ὅσα δύναται νὰ κατασκευάσῃ κεφαλαίων ἀθροίσματα. Ἄν ἔλειπεν ἡ νομισματικὴ αὕτη μηχανή, ἡ δύναμις τοῦ κεφαλαίου θὰ ἔμενε διὰ παντὸς εἰς τὰ σπάργανα αὐτῆς. Τίς π. χ. γεωργὸς ἢ κτηνοτρόφος ἠδύνατο νὰ ἀποταμιεύσῃ τὴν οικονομικὴν δύναμιν εἰς σῆτον ἢ κτήνην, ὅσῃν τραπεζίτης εἰς νομίσματα; Χάρις εἰς τὴν μηχανὴν ταύτην, ἐνῶ ὁ χρόνος παρέρχεται, ἡ ἐργασία κατορθώνει νὰ διαιωνισθῇ διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν καρπῶν αὐτῆς εἰς νόμισμα, τὸ ὁποῖον, ἄλλος Πρωτεύς, ἐνδύεται τόσα σχήματα ὅσα ὀρέγεται ἢ θέλησις τοῦ δι' αὐτοῦ κατακτῶντος τι; τὸν χρόνον! Τῶ ὄντι, ἐὰν ἀληθεύῃ ὅτι ἡ γραφὴ κρατεῖ τὰ πτερόεντα ἔπεα, τὸ νόμισμα συνδέει τὰς ἐργατικὰς στιγμὰς, μεταβάλλον αὐτὰς εἰς κεφάλαιον διαρκὲς καὶ πρὸς πᾶσαν χρείαν εὐάριστον. Τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας μέχρι τοῦ πολέμου, ἐν τοῖς χρήμασιν εὔρον τὴν στερεωτέραν αὐτῶν βάσιν. Καὶ ὅμως φεῦ! Πόσον ἀληθεύει, ὅτι «οὐδὲν καλὸν ἄμικτον κακοῦ!» Πόσα πάθη αἰσχρὰ ὑπηρετήσεν ἡ γραφὴ καὶ πόσας ἀσχημοσύνας τῆς ψυχῆς ἐκάλυψε τὸ νόμισμα! Εἶναι ἄρα γε τοῦτο ἀποχρῶν λόγος, ἵνα εὐχηθῇ τίς τὴν κατάργησιν ἀμφοτέρων; Ὅταν ὁ Πλάτων (Φυσ. Ἱστορ. 33, 3) ἔλεγεν «ὁ χρυσὸς, ἀντικείμενον ἀποστροφῆς ὄλων τῶν εὐγενῶν ψυχῶν, ἀνεκαλύφθη πρὸς ὄλεθρον τῆς ἀνθρωπότητος· εἶθε νὰ διώξωσιν οἱ θεοὶ τὴν δίψαν αὐτοῦ ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων· εὐτυχῆς δὲ ὁ αἰὼν, καθ' ὃν τὸ ἐμπόριον περιορίζεται εἰς ἀπλὴν τῶν πραγμάτων ἀνταλλαγὴν,» ἐλησμόνει, ὅτι ὅσον προά-

γεται ὁ πολιτισμὸς τόσον εὐρύνεται τὸ ἀνοικτὸν τῆς ζωῆς πέλαγος, καὶ ὅτι τὰ καλλίτερα τῶν ὄπλων εἶναι πάντοτε καὶ τὰ ἐπικινδυνωδέστερα. Ὅσοι εἰς τὸ εἰδεχθῆς θέαμα τοῦ πλεονέκτου καὶ τοῦ φιλαργύρου εἶπον «κατὰ τὴν ἀμενεχρυσέ,» δύνανται νὰ εἶναι δεινοὶ ἠθικολόγοι, δύσκολον ὅμως νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι μελετῶντες τὴν κοινωνίαν δὲν ἐκλαμβάνουσι τὸν κώνωπα ἀντιβόας καὶ ὅτι δὲν ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν ἀγρίων Goahiros, οἵτινες, μόλις δεχόμενοι εἰς ἀνταλλαγὴν τὰ ἀμέσως εἰς τὰς χρείας αὐτῶν ἀναγκαῖα, ἀποτελοῦσι τὸ ἰδανικὸν παντὸς εἰλικρινοῦς νομισματοφόβου

Καθόλου εἶπεν, ὅτι εἶναι τὸ αἷμα ἐν τῇ ζωικῇ οικονομίᾳ εἶναι τὸ νόμισμα ἐν τῇ ἐθνικῇ οικονομίᾳ. Ἀμφότερα διαλύουσι τὰ μέσα τῆς υπάρξεως, ἐξάγουσι τὰς θρεπτικὰς ὕλας καὶ διαδίδουσιν ἀπανταχοῦ τοῦ ζωικοῦ ἢ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος τὰ μόρια τῆς ζωῆς. Ἡ εὐτυχία ἐν τούτοις αὐτῆς, εἴτε περὶ ἀτόμων εἴτε περὶ ὁμάδων πρόκειται, σώζεται ἐν μόνῃ τῇ ἁρμονίᾳ ἐκείνῃ, τὴν ὁποίαν ἰδιαίτερος γνωρίζει ἡ μεγάλη τῆς κοινωνίας φύσις, ἐν ἣ αἱ παρεκτροπαὶ συμψηφίζονται πρὸς ἀλλήλας καὶ ὁ ἀληθὴς βίος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ μέσου ὄρου ὄλων τοῦ ἔθνους τῶν στοιχείων. Ὅταν ὁ Μίδας ἐν τῇ φιλοχρηματίᾳ αὐτοῦ ἠϋχήθη ὥστε πᾶν ὅ,τι ἄπτεται νὰ γίνηται χρυσὸς, ἐκινδύνευσε νὰ ἀποθάνῃ τῆς πείνης· ὅταν δὲ ἠϋχήθη ὥστε πᾶν ὅ,τι ἄπτεται νὰ γίνηται ἄρτος (Galliani), ἐκινδύνευσε νὰ ἐκμετρήσῃ τὸ ζῆν ἐκ τῆς δίψης καὶ τοῦ ψύχους.

ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΙ.

Ἐν Ἐρμουπόλει καὶ ἐν Πειραιεὶ ὀργανίζεται ἀπὸ τινῶν ἐτῶν βιομηχανικὴ κοινωνία τῆς αὐτῆς, ὥστε ἀμφιβάλλω πολὺ, ἂν ὁ εἰλικρινέστερος βασιλεὺς ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὸν πει-

ρασμόν νὰ ἀναρτήσῃ αὐτὴν μεταξὺ τῶν κατωρθωμάτων τοῦ κεκοιναμένου στέμματος αὐτοῦ. Τὸ βέβαιον ἐν τούτοις εἶναι, ὅτι ἡ βιομηχανικὴ αὐτὴ κοινωνία εἶναι κατόρθωμα τοῦ λαοῦ καὶ οὐδενὸς ἄλλου ἢ τοῦ ΛΑΟΥ.

Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῶν βιομηχανικῶν τοιοῦτου εἶδους συγκεντρώσεων εἶναι ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συμπύκνωσις τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν κοινωνιῶν, αἵτινες εἰσῆλθον ἤδη εἰς τὴν ἀνδρικήν αὐτῶν ἡλικίαν, ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἐντὸς τοῦ βιομηχανικοῦ ὀργανισμοῦ ἀναπτύσσεται βαθμηδὸν ἀνταγωνισμὸς τις μεταξὺ κεφαλαιούχου καὶ ἐργάτου, ἐπιτηδειότατος εἰς τὴν μετὰ τῶν καλῶν σπόρων συμβλάστησιν καὶ τῶν πονηρῶν. Τότε, ἐνῶ ἡ πρόοδος εἶναι ἀναμφισβήτητος, εἰσέρχεται ἐν τῷ κοινωνικῷ σώματι ποσότης δυσδιακρίτου καχεξίας, ἥτις, ἀπὸ τοῦ βαλάντιου εἰς τὸ αἰσθημα καὶ ἀπὸ τοῦ αἰσθήματος εἰς τὸ βαλάντιον, ἀπειλεῖ τὴν κοινωνικὴν ἁρμονίαν. Τότε ἀναφαίνεται ἡ δεινὴ μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἀπορία, πῶς οἱ ἔμποροι τῶν πραγματειῶν γίνονται ἔμποροι τῶν μυῶν τῶν παραγόντων αὐτὰς ἀνθρώπων. Αἱ πολυπλασιαζόμενα ἐν τῇ ἐποχῇ ἡμῶν ἀ π ε ρ γ ί α ι τῶν ἐργατῶν ὁμοιάζουσι τὸν μυκηθμὸν φοβερᾶς τρικυμίας, ἥτις, ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι εἰσέτι πολὺ μακρὰν, δὲν ἔπεται, ὅτι εἶναι καὶ ἀδύνατον νὰ καταλάβῃ ἐν τινι περιστάσει τὸ κοινωνικὸν τῶν νεωτέρων χρόνων σκάφος. Ἐκαστος λοιπὸν ἐννοεῖ πόσον σημαντικὸν μελέτημα εἶναι ἡ βιομηχανικὴ διαιτητικὴ, ἐὰν αὐτὴ ἡδύνατο νὰ προλάβῃ τὰς συνεπείας τόσον μεγάλης συμφορᾶς. Ὑποθέτω δὲ ἐκεῖνον τὸν λαὸν σοφώτερον, ὅστις, ὠφελούμενος ἐκ τῶν παθημάτων τῶν ἄλλων, ἀναπτύσσει τὸν βιομηχανικὸν αὐτοῦ ὀργανισμόν εἰς τρόπον, ὅσον ἐνεστίν, ἐν ταῖς τελευταίαις συνεπείαις ἀκίνδυνον.

Μεταξὺ τῶν διαφορῶν διδαγμάτων τῆς βιομηχανικῆς διαιτητικῆς ἢ μεταβολῆ τοῦ ἐργάτου εἰς ἰδιοκτῆτην ἔχει τοιαύτην σημασίαν, ὥστε δύνασθε νὰ διδάσκητε τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας ὅλους τοὺς ἠθικοὺς κατὰ τῆς ἀδικίας

ὀρισμούς καὶ νὰ ὑπόσχεσθε αὐτοῖς τοὺς κόλπους τοῦ Ἄβραᾶμ εἰς μάτην, ἅμα ὅμως ἐνδύσητε αὐτοὺς τὴν τήβεννον τῆς ἰδιοκτησίας, ἀμέσως θέλετε ἰδεῖ πόσον ὑψοῦται τὸ φρόνημα τῶν καὶ πόσον μετ' αὐτοῦ βελτιοῦται συνάμα ὁ ἔσω καὶ ἔξω ἄνθρωπος. Τὸ οἰκονομικὸν ἐντεῦθεν ἀποτέλεσμα εἶναι πρόδηλον, ἅμα θελήσει τις νὰ συγκρίνῃ τὴν ἐργασίαν τοῦ φρονηματίου ἐργάτου πρὸς τὴν τοῦ διατελουῦτος εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς κλίμακος. Διὰ τοῦτο εἶναι γενικὸς κανὼν, ὅτι ὅσῳ ἀνορθοῦται ὁ ἐργάτης, τόσῳ τὰ προϊόντα αὐτοῦ καθίστανται τελειότερα· μάρτυς ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς δουλικῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ ἐργάτης δὲν ἔχει τὴν ἰδιοκτησίαν οὐδὲ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ ἔχει τρεῖς ὄψεις· ἡ πρόκειται περὶ συμμετοχῆς τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅταν εἶναι οὗτοι συγκύριοι μετὰ τοῦ κεφαλαιούχου· ἡ πρόκειται περὶ ἐταιρικῆς μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἐπιχειρήσεως· ἢ, τιθεμένων κατὰ μέρος τῶν δύο τούτων μεμακρυσμένων ἐτι (σχετικῶς πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν) ἰδεῶν, πρόκειται περὶ μεταβολῆς τῶν ἐργατῶν εἰς οἰκοδεσπότας, εἶδος ἰδιοκτησίας δυνάμενον νὰ συνδουασθῇ εὐχερῶς πρὸς τὴν βιομηχανικὴν τοῦ ἐργάτου ἀποστολήν. Περὶ τῆς τελευταίας ὄψεως τοῦ νεωτέρου τούτου τῶν ἐργατικῶν κοινωνιῶν θέματος θέλω ἤδη ἀσχοληθῆ.

Ἐν πρώτοις παρίστανται δύο μέθοδοι· ἡ οἱ ἐργάται ἔχουσι φυλετικὴν τὴν τάσιν πρὸς ἀπόκτησιν ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, οἰκονομικὸν φαινόμενον ἱκανῶς ἀνεπτυγμένον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χώρᾳ, καθ' ἣ προχείρως μαρτυροῦσιν αἱ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν παρὰ τὸν Ἴλισσόν καὶ μεταξὺ Λυκαβητοῦ καὶ Πινακωτῶν ἐργατικαὶ τὸ πλεῖστον οἰκίαι· ἡ τὸ πνεῦμα τοῦ συνεταρισμοῦ καλλιιεργεῖται εἰς τοιοῦτον ἐν τῷ τόπῳ βαθμῶ, ὥστε τὸ φῶς, ὅπερ ὀδηγεῖ ἐργοστασιάρχας καὶ ἐργάτας, ἐνόηει αὐτοὺς εἰς τὸ κοινὸν ἐπιχειρήμα τῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τόσον ἀποτελεσματικῆς προσηλώσεως τῶν δευτέρων διὰ τῶν ἱερῶν τῆς ἰδιοκτησίας δεσμῶν. Εἶναι δὲ πρό-

δηλον, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆ τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ μεταβολὴ εἶναι συνέπεια αὐτοβούλου ἐνεργείας. Ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως τὴν δευτέραν περίπτωσιν, τὸ ὀρθῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ κεφαλαιούχου ἔρχεται ἀπλῶς εἰς ἐπικουρίαν. Περὶ δὲ Κυβερνητικῆς ἀναμίξεως οὐδεὶς λόγος. Καὶ ἂν αὐτὴ ἦτο ἐπὶ τοῦ προκειμένου δυνατὴ, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀποφεύγωσιν οἱ λαοὶ μετὰ μεγάλης ἐπιμονῆς διὰ τὸν κίνδυνον τῆς ἐξευτελίσεως τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, ὅστις μόνον εἰς ἀνοικτὸν ὄριζοντα, ἐν ταῖς δοκιμασίαις τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐν τοῖς παραδείγμασι τῶν ἄλλων λαῶν ἐμπεδοῦνται καὶ μεγάλυνεται.

Ἐν τῇ μεταξὺ τῶν διαφορῶν λαῶν ἀλληλοδιδασκαλίᾳ προέχουσαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κέκτηται θέσιν εἰς μικρὸς μὲν ἀριθμητικῶς, μέγας δὲ βιομηχανικῶς λαὸς τῆς παρά τὸν Ῥῆνον χώρας. Λαὸς δημοκρατικὸς καὶ μέλος τῆς Ἑλβετικῆς Ὀμοσπονδίας πρὸ τοῦ 1798, διὰ πολλῶν συμφορῶν ἀπολέσας τὴν αὐτονομίαν του, ἵνα συσσωματωθῇ μετὰ τῆς Γαλλίας, ἢ (πρὸ 2 ἐτῶν) μετὰ τῆς Γερμανίας, ὁ λαὸς οὗτος οἰκεῖ τὴν ἐν Ἀλσατίᾳ πόλιν τῆς Μυλούζης (Mulhouse, Mülhausen). Ἐτι καὶ σήμερον ὑπενθυμίζει τὸν Ἑλβετικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐνεργεῖ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Εὐρώπης τὰ τόσον συνήθη ἐν τῇ ἀρκτῶᾳ Ἀμερικῇ ἐκπολιτιστικὰ τῆς ἐργατικῆς κοινωνίας θαύματα. Εἶναι ὁ τύπος τῆς ἐργασίας. Ἐπὶ 55 χιλ. ψυχῶν τῷ 1856 αἱ 30 χιλ. ἦσαν ἐργάται. Τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως ταύτης δὲν εἶναι πομπικόν. Ἡ συχία εἰς τὰς ὁδοὺς, δραστηριότης ἀπερίγραπτος ἐν τοῖς ἐργοστασίοις. Ὅταν ἡ Γαλλία ἀπώλεσε τὴν Ἀλσατίαν, ὅλοι ἀνεγνώρισαν, ὅτι ἐν τῇ Μυλούζῃ ἐστερήθη πολυτιμώτατον τοῦ βιομηχανικοῦ αὐτῆς στέμματος ἀδάμαντα. Ἐν γένει ὅ,τι εἶναι διὰ τὴν Ἀγγλίαν τὸ Manchester, ἦτο διὰ τὴν Γαλλίαν ἡ Mulhouse, οὐχὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ γιγαντῶδες τῆς παραγωγῆς, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν τῆς τεχνουργικῆς τελειοποιήσεως ἐν τῇ ἰδιοφυίᾳ τῆς Γαλλικῆς βιομηχανίας (Ch. Vogel).

Βεβαίως ἡ Ἐρμούπολις καὶ ὁ Πειραιεὺς ἀπέχουσι ἐτι πολὺ

τῆς Μυλούζης. Ἐὰν συνεβούλευον εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις τὴν ἀπόκτησιν βιομηχανικῆς ἐταιρίας, οἷαν κέκτηται ἡ Παραρρήγιος ἀπὸ τοῦ 1825, ἐννοῶ τὴν δυσκολίαν τοιοῦτου συνεταρισμοῦ ἐν χώρᾳ καὶ ἐποχῇ, καθ' ἣς ἡ ματαιότης τῆς ἐπιδείξεως ἐνέπνευσε πολλάκις δαπανηρότατα καὶ ἀνωφελέστατα οἰκοδομικὰ ἔργα, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ βιομηχανικὴ ἐταιρία τῆς Μυλούζης διανέμει κατ' ἔτος 30 χιλ. φρ. εἰς βραβεῖα ἀνακαλύψεων καὶ τελειοποιήσεων τεχνουργικῶν! Ἄλλ' ἐὰν τοιοῦτος συνδυασμὸς τῆς ἐπιστήμης μετὰ τῆς τέχνης εἶναι πόρισμα πολλῶν κανονικῶν ὄρων, ἐν τοῖς ὁποίοις τὸ ἡμέτερον ἔθνος πρέπει εἰσεῖτι νὰ ἐκγυμνασθῇ, ὁ βιομηχανικὸς τῆς Μυλούζης λαὸς ἐπὶ τοῦ ἐπασχολοῦντος ἡμᾶς ζητήματος, τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦτέστι τοῦ ἐργάτου εἰς οἰκοδεσπότην, παρέχει σωτηριωδέστατον καὶ δὴ ἐγκαιρότατον μάθημα, καθ' ὃν δηλαδὴ χρόνον τίθενται τὰ θεμέλια τῆς βιομηχανικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Ὁ ἐργατικὸς τῆς Μυλούζης συνοικισμὸς εἶναι περιφημώτατος ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομικῇ ἱστορίᾳ. Κατὰ τὸ 1853 δώδεκα ἄτομα συνέστησαν ἐταιρίαν μετὰ κεφαλαίου 300 000 φράγκων, τῆς ὁποίας τὰς ἐκ 500 φρ. ἑξακοσίας μετοχὰς διένειμον πρὸς ἀλλήλους. Μετὰ δέκα περίπου ἐτι τὸ κεφάλαιον τῆς ἐταιρίας ἀνεβιβάσθη εἰς 355 000 φρ. οἱ δὲ ἐταῖροι εἰς δέκα καὶ ἐννέα. Σκοπὸς τῆς ἐταιρίας εἶναι ἡ ἀνέγερσις οἰκοδομῶν δι' ἐργατικὰς οἰκογενείας καὶ ἡ πώλησις των ἐπὶ μακρᾷ προθεσμίᾳ πρὸς τοὺς ἐργάτας, οἵτινες, μέχρις οὗ καταστῶσι ἰδιοκτῆται, δύνανται νὰ κατοικῶσιν ἐν αὐταῖς ὡς ἐνοικιασταί. Κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς ἐταιρίας ἀπαγορεύεται πρὸς τοὺς μετόχους μέρισμα ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνώτερον τοῦ 4 τοῖς % ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν κεφαλαίων. Πρόδηλον λοιπὸν, ὅτι ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ὑποκρύπτεται μείζων ποσότης κοινωνικῆς ἐπόψεως ἢ χρηματιστικῆς.

Ἀπέναντι τοῦ τιμήματος τῆς οἰκοδομῆς, ἢν θέλει ὁ ἐργάτης νὰ ἀγοράσῃ, καταβάλλει οὗτος ἐν ἀρχῇ μὲν 400 φρ. καθ' ἕναστον δὲ μῆνα εἰς τὸ ἐξῆς πληρόνει 18 — 25. Αἱ καταβολαὶ αὗται ἐγγράφονται ἐν τῷ βιβλιαρίῳ τοῦ ἐρ-

γάτου και ἀποφέρουσι τόκον 5 τοῖς % . Ὅσῳ αὐξάνουσιν αἱ καταβολαί, τόσῳ τὸ χρέος τοῦ ἐργάτου ἐλαττοῦται. Τοιοῦτοτρόπως βαθμηδὸν τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῆς ἀγορᾶς συμψήφίζονται πρὸς τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους τῶν καταθέσεων, ἀναπτύσσεται δὲ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἐργάτου ἰσχυρὸν ἐλατήριον οἰκονομίας καὶ ἀποταμιεύσεως, συνέπεια τοῦ ὁποίου εἶναι, ὅτι ἐντὸς τὸ πολὺ 15 ἐτῶν ὁ ἐργάτης καθίσταται οἰκοδεσπότης, δυνάμενος νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τὴν οἰκίαν του, τῇ ἐγκρίσει τῆς ἐταιρίας, πάλιν πρὸς ἕτερον ἐργάτην. Οἱ καρποὶ τοῦ μηχανισμοῦ τούτου εἶναι ἐνδεικτικώτατοι. Μέχρι τοῦ 1862, ἐντὸς τούτεστι ἐννέα ἐτῶν, ἐπωλήθησαν 538 οἰκίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ 50 ἀπεπληρώθησαν ἐντελῶς, ἀπεταμιεύθη δὲ ὑπὸ τῶν ἐργατῶν παρὰ τῇ ἐταιρίᾳ εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὅλων ἀγορῶν ἡ μεγάλη ποσότης φρ. 650 000!

Ἐν γένει ἡ οἰκοδομικὴ τῆς ἐταιρίας ἐργασία συνεκεντρώθη ἐν τῷ προαστείῳ τοῦ Colmar, ἠκολούθησε δὲ τὴν ἐξῆς πρόοδον. Μέχρι μὲν τοῦ 1857 ὠκοδομήθησαν 304 οἰκίαι, μέχρι δὲ τοῦ Ἰουνίου 1864 ἕτεραι 256, μέχρι δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου 1862 ἕτεραι 58, ὑπελογίζετο δὲ ἕκτοτε ἡ ἀνά πᾶν ἔτος οἰκοδομὴ 80—100 νέων οἰκιῶν. Αἱ τιμαί, εἰς ἃς πωλοῦνται αἱ οἰκίαι αὗται ὑπὸ τῆς ἐταιρίας, περιορίζονται εἰς 2650 φρ. ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἰσογείους, καὶ εἰς 3000—3300 ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐχούσας ἐν πάτωμα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τῇ ἐργατικῇ κοινωνίᾳ, καθὼς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς, περιλαμβάνονται ἐγγαμοὶ καὶ ἄγαμοι, ὠκοδομήθησαν καὶ μεγαλειτέρων διαστάσεων οἰκίαι, δύο πατωμάτων μετὰ δωματίων ἐπὶ τοῦ ἰσογείου καὶ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς. Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἐργατικοῦ τούτου συνοικισμοῦ ἀνηγέρθη ἀρτοποιεῖον, ἐν ᾧ πωλεῖται ὁ ἄρτος εὐθυνότερον τῆς ἀγοραίας διατιμήσεως, ξενοδοχεῖον ἐν ᾧ οἱ ἄγαμοι, πολλάκις δὲ καὶ ἐργατικαὶ οἰκογένειαι ὀλόκληροι, εἰς μετριωτάτας τιμὰς προμηθεύονται τὰ τῆς τροφῆς αὐτῶν, λουτρὸν, ἐν ᾧ λούονται ἀντὶ 20 λεπτῶν, πλυντήριον καὶ στεγνωτήριον (διὰ τοῦ ἀέρος ἢ διὰ τῆς θερμότη-

τος), ἐν ᾧ, ἀντὶ 5 λεπτῶν κατὰ δύο ὥρας, καθαρίζονται τὰ φορέματα τῆς ἐργατικῆς κοινότητος.

Ἐὰν μελετήσωμεν τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐργατικοῦ τούτου συνοικισμοῦ, ἐντύπωσιν πρὸ πάντων προξενεῖ ἡ εὐτυχῆς συνένωσις τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, ἵνα ἀμφοτέρω συμπράξωσιν εἰς τὴν προκοπὴν τοῦ ἔργου. Ὅταν πρόκειται νὰ ἐνεργήσῃ ἡ ἐπιχειρήσις ἐπὶ τοῦ ἀτόμου καὶ μόνου αὐτοῦ, τὸ ἐλατήριον τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς δι' αὐτὴν οἰκονομίας ἀναφαίνεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν, οἵτινες παρουσιάζονται νὰ ἀγοράσωσι καὶ νὰ καταβάλωσι τὰς μικρὰς αὐτῶν ἀποταμιεύσεις. Ὅταν δὲ ὁμιλῆ ἡ ἐνδόμυχος φωνὴ τῆς μετὰ τῶν ὁμοίων συμβιώσεως, ὁ ἐργατικὸς συνοικισμὸς ἔχει κοινὰ μέρη καὶ δύναται νὰ ἀποκτήσῃ πλείονα καὶ τελειότερα ἔτι τῶν ἤδη μνησθέντων. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις εἶναι προφανές τὸ οἰκονομικὸν κατόρθωμα. Διότι ἀνεπαίσθητως σχεδὸν αἱ μικραὶ μὲν καταθέσεις ὀδηγοῦσι τὸν ἐργάτην πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν δι' ὅλης τῆς πρακτικῆς καλλιέργειας τοῦ πνεύματος τῆς οἰκονομίας, τῆς τάξεως καὶ ὅλων τῶν συναφῶν τῇ ἐγκρατεῖᾳ ἀρετῶν, τὰ δὲ ἀντικείμενα τῆς κοινῆς χρήσεως ἐλαττόνουσι εἰς ὑπερβολὴν τὰς δαπάνας τῆς κατ' ἄτομον ἢ οἰκογένειαν ἰδιαιτέρας βιωτικῆς.

Ἐπὶ τὴν ἐποψὴν τῆς ὑγιεινῆς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐργατικοῦ συνοικισμοῦ περιβάλλονται ἐξοχόν τῳ ὄντι σημασίαν. Μόνον ὅστις δὲν ἐπεσκέφθη ποτὲ τῶν κατωτέρων ἐργατικῶν πληθυσμῶν τὰς οἰκίας δύναται νὰ ἀγνοῇ τοὺς ὀλεθρίους ὄρους, ὑφ' οὓς αὗται διατελοῦσι. Κατὰ τὸ ἀρκτικοδικτικὸν π. γ. τοῦ Πειραιῶς, ἐν ᾧ προάγεται νῦν βιομηχανικῶς ἡ πόλις, διατελεῖ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς ὑπὸ τοιαύτας νοσηρὰς περιστάσεις, ὥστε μόνον συνενόησις τις τῶν αὐτόθι ἐργοστασιαρχῶν δύναται, διὰ τινος κοινῆς σχεδίου ἐργατικοῦ συνοικισμοῦ, νὰ ἐπιφέρῃ τὴν δέουσαν θεραπείαν. Καὶ ἐν τούτοις τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τοιοῦτου τινος συνοικισμοῦ ἐν ταῖς βιομηχανικαῖς πόλεσιν εἶναι πολὺ τῶν ἀπλῶς φιλανθρωπικῶν αἰσθητότερα. Οἱ ἐργάται, κα-

οιστάμενοι κεφαλαιοῦχοι καὶ ἰδιοκτῆται, εἰσέρχονται εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην τάξιν τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων, τῆς ὁποίας ἡ ἐξασθένησις ἀναφαίνεται ἰδιαιτέρως ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, ἐν αἷς ὁ ἐργάτης ζεῖ δίκην θητός. Τὸ ἐργατικὸν ζήτημα τῶν ἡμετέρων χρόνων, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ βορειοδυτικῇ ἰδίως Εὐρώπῃ λαμβάνει ὁσημέραι εὐρυτέρας διαστάσεις, καὶ ὅταν ἀγωνίζεται καὶ ὅταν ἡσυχάζῃ, δὲν εἶναι τῆς τύχης αὐθαίρετον προϊόν. Παρακολουθεῖ κατὰ βῆμα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας βιομηχανίας. Ἐνταυταῖς σταματήσῃ λοιπὸν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἡμετέρας χερσονήσου, καθ' ἣν ἐποχὴν αὕτη εἰσέρχεται ρωμαλαία εἰς τὰς νέας τῆς βιομηχανίας ὁδοὺς, ἀναπόφευκτος ἀποβαίνει ἡ ἐγκαιρος ἀπὸ τοῦδε μελέτη τῆς βιομηχανικῆς ὑγιεινῆς, τῆς ὁποίας ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔδωσα ἀπλῶς μικρὸν σχεδιάγραμμα.

ΠΕΡΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΩΝ

(Συνέχεια καὶ τέλος. "Ιδ. φυλ. Γ'·).

Γ.

ΠΟΡΟΙ.

Ἡ ἀρχικὴ ἡμῶν πρόθεσις ἦτο τὴν παροῦσαν μελέτην νὰ περιορίσωμεν εἰς τὰ δύο πρῶτα αὐτῆς μέρη. Διότι περὶ πόρων εἶναι ἀρμοδιώτατος ἐκεῖνος μόνος νὰ κρίνῃ, ὅστις μέλλει καὶ νὰ ἀνεύρῃ αὐτοὺς καὶ πορισθῇ. Ἀλλὰ καὶ περὶ πόρων ἔχομεν ἐν πολλοῖς, ὡς καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἰδιάζουσαν γνώμην, διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ περὶ πόρων νὰ εἴπωμεν τὰ δοκούντα ἡμῖν κάλλιστα. Οὕτω θὰ ἔχῃ ἡ παροῦσα μελέτη πέρασ καὶ πέρασ τὸ προσήκον αὐτῇ. Εἴεν. Πόθεν δὴ θὰ πορισθῶμεν τὸ πρὸς καταρτισμὸν ἀξιοπρεπῶν ἐνοριακῶν προικοδοτημάτων ἀναγκαῖον ποσόν;

Ἡ ὑπόθεσις τῶν ἐφημερίων ὄρα πρῶτιστα καὶ κυριώτα-

τα τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ πολιτεία καὶ κοινωνία καὶ ἰδιῶται δικαιοῦνται νὰ προσδοκῶσιν ὠφελείας ἠθικὰς σπουδαίας ἐκ τῆς καλῆς αὐτῶν καταστάσεως καὶ τῆς δεούσης εὐθετίσεως τῶν κατ' αὐτούς. Ὅστις ὠφελεῖται εἰς αὐτὸν καὶ καθήκει, ἠθικῶς τοῦλάχιστον, νὰ συνεισφέρει εἰς κατόρθωσιν τοῦ εὐεργετικοῦ καθιδρύματος. Κατὰ ἠθικὸν λοιπὸν τοῦλάχιστον καθήκον ὀφείλουσι ἐκκλησία, πολιτεία, δῆμοι καὶ ἰδιῶται νὰ συνεισφέρωσιν εἰς ἀποκατάστασιν οἰκονομικῆν τῶν ἐφημερίων. Ἀλλὰ τὸ καθήκον ἔχει ὅρια καὶ λίαν μεμετρημένα τινά· τὰ ὅρια ταῦτα μόνη ἡ ἐλευθεριότης καὶ ἡ γενναιοδωρία δύνανται νὰ ὑπερβῶσι. Καὶ εἰς ταύτας πρέπει νὰ ἀφελθῇ χώρος πρὸς ἐξάσκησιν, χωρὶς ὅμως ποτὲ ἐξ αὐτῶν νὰ ἐλπίζωμεν τὸ πᾶν οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἡμισυ.

4. Τί δύναται καὶ πρέπει νὰ συνεισφέρει ἡ Ἐκκλησία.

Πλὴν τῆς μοναστηριακῆς ὡς καὶ πρότερον εἶπομεν, ἡ ἐκκλησία δὲν ἔχει περιουσίαν λόγου τινὸς ἀξίαν. Πρέπει τῆς περιουσίας τῶν μοναστηρίων μέρος ἢ καὶ τὸ ὅλον νὰ διατεθῇ ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως ἐφημερίων; Τὰ μοναστήρια καὶ οἱ μοναχοὶ εἶχον τὸ πάλαι προορισμὸν ἴδιον καὶ αὐτοτελῆ. Τὸν προορισμὸν τοῦτον δυστυχῶς ἀπώλεσαν τὴν σήμερον ὡς τὰ πολλά. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ Δύσει ἀνέκτησαν νέον τινά προορισμὸν κοινωφελῆ καὶ κοινωνικόν, τοῦτο δὲ δὲν κατορθώθη εἰς-ἔτι παρ' ἡμῖν. Τὰ μοναστήρια προσφέρουσι παρ' ἡμῖν ἐλαχίστην ὠφέλειαν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔτι δὲ ἐλαχιστοτέραν, εἰ συγχωρητῆ ἢ ἐκφρασις, ἢ μᾶλλον μηδεμίαν εἰς τὴν κοινωνίαν. Τὰ μοναστήρια εἶναι λοιπὸν σχεδὸν πάντῃ ἄσκοπα παρ' ἡμῖν, εἶναι ἄρα καὶ καταργητέα; Οἱ περὶ πᾶσαν δυσχέρειαν ῥάδιοι δὲν θὰ δυσκολευθῶσιν οὐδαμῶς νὰ καταφῆσωσι τὴν ἐρώτησιν, ἡμεῖς ὅμως γνωματεύομεν ὅτι οὐδαμῶς καὶ ἐλπίζομεν εἰς τοῦτο νὰ ἔχωμεν συμφῶνους τοὺς φρονιμωτέρους. Ἡ μοναχικὴ τάξις εἶναι ἀναγκαῖον ἢ τοῦλάχιστον ἐν τῶν κοσμητικῶν προσόντων τοῦ ὀρθοδόξου τῆς ἐκκλησίας

βίου, δύναται δὲ ἀκριβέστερον κανονιζομένη καὶ αὐστηρότερον ἐπιτηρουμένη καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ νὰ γένηται χρησιμωτάτη καὶ κοινωνικῶς λίαν ὠφέλιμος νὰ καταστῇ. Νὰ μὴ καταλυθῇ λοιπὸν ἀλλὰ νὰ διαρρυθμισθῇ ἐπὶ τὸ βέλτιον, νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν καὶ ἡ ἱερά αὐτῶν τάξις νὰ καταρτισθῇ ἐκ τῶν εὐσεβεστέρων καὶ τῶν προθυμότερων πρὸς ἀκριβῆ μονάζουσαν σχολὴν καὶ ἀρετήν. Πῶς ταῦτα πρέπει νὰ γείνωσιν εἶναι ἔξω τῆς παρούσης μελέτης, ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡμᾶς διαφέρει μόνος ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηριακῶν δαπανῶν, ἵνα ἐντεῦθεν ἐξοικονομηθῇ τι χάριν τῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν, περὶ τούτου δὲ δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν πολλὴ διαφωνία.

Καθ' ἃς ἔχομεν ἡμεῖς πληροφορίας ἡ μοναστηριακὴ περιουσία ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἀνέρχεται μετρίως ἐκτιμωμένη εἰς 20 περίπου ἑκατομμύρια. Ἐὰν τῆς περιουσίας ταύτης τὸ ἥμισυ διετίθετο ὑπὲρ τῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν, πρέπον θὰ ἦτο πάντως καὶ δίκαιον, τὸ ζήτημα δὲ τῆς οἰκονομικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐφημερίων θὰ ἦτο κατὰ τὸ τρίτον εὐχερῶς λελυμένον.

2. Τὴ ὀφείλει ἡ πολιτεία, τί δὲ οἱ δῆμοι.

Ἡ πολιτεία ἔχει ὀφειλὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ πολιτεία διέλυσε μονὰς καὶ ἐδήμευσε ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ἀντ' αὐτῶν δ' ἀνέλαβε τὴν μισθοδοσίαν τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν καὶ ἄλλας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς δαπάνας. Ἐν τούτοις τὰ χάριν τῆς ἐκκλησίας παρὰ τῆς πολιτείας δαπανώμενα εἶναι πάντοτε ἐλάσσονα τῶν εἰσπραττομένων παρὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ τὴν σήμερον ἐτι ὅτε, μετὰ τὴν ἐνωσιν μάλιστα τῆς Ἑπτανήσου, αἱ χάριν τῆς ἐκκλησίας δαπάναι ἠὲξήθησαν. Τὸ περίσσευμα τοῦτο εἶναι 40—50000 ὀρ. κατ' ἔτος. Ἐὰν τὸ περίσσευμα τοῦτο ἐπὶ 40 περίπου ἔτη ἐπαναλαμβανόμενον συλλογισθῇ, ἐὰν θεωρηθῇ ὡς τόκος κεφαλαίου τινος ἀρχικοῦ ἐν εἴδει δανείου τῇ πολιτεία

δοθέντος, ἐὰν προστεθῶσι τόκοι ἐπὶ τοῖς τόκοις, καταρτίζεται οὕτω ὀφείλημα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν 4—5 ἑκατομμυρίων περίπου. Ἐὰν τὴν ἰδιωτικὴν ταύτην ὀφειλὴν ὠμολόγει ἡ πολιτεία καὶ ἀνελάμβανε τὴν ἀπότισιν αὐτῆς ἔστω καὶ ἐν εἴδει ἀποδόσεως ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ ἐὰν τὸ ποσὸν τοῦτο προσετίθετο εἰς τὰ 40 ἑκατομμύρια τὰ ἐκ τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας κατὰ τὰ ἀνωτέρω ληφθησόμενα, τὸ ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐφημερίων θὰ ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ ἂν ὄχι κατὰ πλεόν τι λελυμένον.

Πλὴν τῆς ἰδιωτικῆς ταύτης ὀφειλῆς ἔχει ἡ πολιτεία πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ δημοσίαν τινά. Ἐὰν ἡ πολιτεία κέκτηται παρ' ἡμῖν μεγάλα δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει πρὸς αὐτὴν καὶ κατ' οὐδὲν ἤττονα καθήκοντα. Ἐὰν δὲ ὀφείλει περὶ παιδείαν καὶ ἐπιστήμην περὶ δικαιοσύνην καὶ δημοσίαν ἠθικὴν πᾶσαν ἐπιμέλειαν νὰ δεικνύη, ὀφείλει πολλῶ μᾶλλον νὰ ποιῇ τὸ αὐτὸ περὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοιούτους μάλιστα ἐκκλησιαστικούς σκοποὺς, δι' ὧν σκοπεῖται κυριώτατα ἡ ἀνάπτυξις καὶ τελείωσις τοῦ ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ τῶν πολιτῶν βίου.

Ἄλλ' ὅταν λέγωμεν περὶ δημοσίου ὀφειλήματος τῆς πολιτείας πρὸς χρηματικὴν βοήθειαν ἐννοοῦμεν κυρίως χρέος τῶν πολιτῶν διὰ τῆς πολιτείας εἰσπραττόμενον καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν διατιθέμενον. Διότι ἡ πολιτεία δὲν εἶναι ἀμέσως οἰκονομικὴ παραγωγὸς δύναμις, ὅτι δὲ αὐτὴ χρηματικῶς εἰσφέρει τοῦτο κατὰ κανόνα λαμβάνει παρὰ τῶν πολιτῶν, ὅσοι εἶναι οἰκονομικῶς παραγωγοὶ ἐν αὐτῇ. Ἀλλὰ τὸ εἰσπράττειν τοῦτο τῆς πολιτείας καὶ διατιθέσθαι πρὸς πρότερον δοκιμασθέντα σκοπὸν δέδοται κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν κείμενα καὶ τοῖς δῆμοις, ζητεῖται λοιπὸν ἂν πρέπει παρὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς ἢ παρὰ τῶν δῆμων κατὰ μέρος ἢ ἀπὸ κοινοῦ παρ' ἀμφοτέρων νὰ ληφθῇ ἢ φροντίς τῆς εἰσπράξεως τῶν ἀναγκαίων δόσεων τῶν πολιτῶν πρὸς καταρτισμὸν ἐνοριακῶν περιουσιῶν.

Ἡ κυβερνήσις δύναται ἐποπτικώτερον νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ

ζητήματος ἔχουσα δὲ κατὰ νοῦν τὸ κοινὸν καλὸν καὶ συμφέρον θὰ ἐδύνατο δικαιότεραν καὶ ἁρμονικωτέραν νὰ φέρῃ ἐπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους λύσιν. Οἱ δῆμοι δύνανται ἐπιμελέστερον καὶ ἀκριβέστερον ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα νὰ ἐκτιμήσωσι περιστάσεις καὶ ἀνάγκας. Ἐπειδὴ καὶ ἡ μὲν καὶ οἱ δὲ ἔχουσι ἰδίας ἀρετάς, τὸ κάλλιστον θὰ ἦτο ἀμφοτέρων τὰς ἀρετάς, εἰ δυνατὸν, νὰ συνδυάσωμεν. Ἡμεῖς θεωροῦμεν αὐτὰς συνδυαστὰς καὶ ἰδοῦ πῶς.

Ὁ κανονισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνοριῶν καὶ ἐφημερίων πρέπει νὰ γένηται νομοθετικῶς καὶ τῇ συμπράξει τῆς πολιτείας καὶ ἐκκλησίας, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνοριῶν πρέπει νὰ προσδιορισθῇ κατὰ κοινὸν τι μέτρον καὶ κατὰ ἀκριβεῖς στατιστικὰς πληροφορίας· τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ γείνη καὶ ἐπὶ προσδιορισμοῦ τοῦ τῶν ἐφημερίων καθόλου. Ἄλλ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς περιοχῆς ἐκάστης ἐνορίας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ ἐφημερίων πρέπει νὰ ἀκουσθῇ καὶ ἡ γνώμη τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων. Ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνοριῶν καὶ τῶν ἐφημερίων λοιπὸν ἢ σύμπραξις τῶν δήμων πρέπει νὰ ἦναι ὅτι μετριωτάτη. Σπουδαιότερα πρέπει νὰ ἦναι ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ μεγέθους τοῦ προικοδοτήματος τῶν ἐκκλησιῶν ἐκάστων.

Τὰ προικοδοτήματα τῶν ἐκκλησιῶν ἐκάστων δὲν δύνανται νὰ ἦναι πάντα ἴσου μεγέθους, διότι πρῶτον οὐδὲ αἱ ἐνορίαι εἶναι ἴσαι, ἔπειτα δὲ οὐδὲ αἱ ἴσαι πρέπει ἅπασαι ἐξ ἴσου νὰ προικοδοτηθῶσι, ἀλλὰ πρέπει νὰ γένηται διαστολή κατὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐνοριῶν. Τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐνοριῶν συνιστᾷ κυριώτατα ἡ σπουδαιότης τῶν ἐνοριῶν καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσα σπουδαιότης τῶν καθηκόντων τῶν ἐφημερίων. Ἐν ἀπλοῖς καὶ ἐργατικαῖς δύνανται καὶ μετρίως πεπαιδευμένους ἐφημέριους νὰ πληρῇ τὸν προορισμὸν τοῦ ἱερέως, δι' εὐπόρους ὅμως καὶ ἀνεπτυγμένους εἶναι ἀνάγκη ἀκριβῶς πεπαιδευμένων καὶ ἀξιοπρεπῶς βιούντων. Ἡ τοιαύτη διαστολή ἐν ταῖς ἐνορίαις εἶναι ἅμα καὶ δικαία, διότι ἂν καὶ οἱ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας φόροι διανεμη-

θῶσι κατ' ἰσότητα καὶ ἀναλογίαν δικαίαν, ὡς ἐπὶ πάντων τῶν φόρων γίνεται καὶ πρέπει, τότε καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φόρου αἱ εὐπορώτεραι τάξεις θὰ ἦναι αἱ μᾶλλον συνεισφέρεισαι τῶν ἄλλων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ αἱ κάλλιον δικαιούμεναι νὰ ἀμείβωνται.

Ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ μεγέθους τῶν προικοδοτημάτων τῶν ἐνοριῶν πρέπει νὰ ταχθῇ ἐλάχιστός τις καὶ μέγιστος ὅρος. Ὁ μέγιστος διὰ τὰς σπουδαιότητας τῶν ἐνοριῶν, ὁ ἐλάχιστος διὰ τὰς μετριωτάτας, τὴν μέσην τάξιν νὰ λάβωσιν αἱ μέσαι. Καλὸν θὰ ἦτο καὶ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐκκλησία, ἐνθα πλείονες ἱερεῖς, νὰ ὑπάρχῃ διαφορὰ τις ἐν τοῖς προικοδοτήμασι τῶν ἐφημερίων ἐκάστων, ἵνα ἀμείβωνται ἀξιοπρεπέστερον οἱ ἱκανώτεροι καὶ ἐπιμελέστεροι καὶ ἵνα ὑπάρχῃ καὶ τις προαγωγή μεταξύ τῶν ἐφημερίων καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα ἔχουσι καὶ οικονομικὴν τινα βαρύτητα. Ἐπὶ τῶν τοιούτων προσδιορισμῶν τοῦ μεγέθους τῶν ἐνοριακῶν προικοδοτημάτων αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ καὶ οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ἐρωτηθῶσι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀληθῆ σύμπραξιν νὰ κληθῶσι.

Ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὸ σπουδαιότερον θέμα, τὸν καταρτισμὸν τῶν ἐνοριακῶν περιουσιῶν. Ἐπ' αὐτοῦ δύο ὁδοὺς ἢ μᾶλλον τρεῖς ἔχομεν πρὸ ἡμῶν. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ ὅλον πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἐνοριακῶν περιουσιῶν (μετὰ τὴν συνεισφορὰν τοῦ μέρους τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας καὶ τὴν καταβολὴν τοῦ οἰονεῖ δανείου τῆς πολιτείας) ὑπολειπόμενον ποσὸν νὰ ληφθῇ ἀμέσως καὶ διὰ μιᾶς παρὰ τῶν πολιτῶν κατὰ δικαίαν ἀναλογίαν, ἐννοεῖται, πάντοτε. Ἡ τοιαύτη ὁδὸς εἶναι βεβαίως ἡ ἀστοχωτάτη, διότι πλὴν τοῦ βάρους καὶ τοῦ ὄχλου, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπαγάγηται χρημάτων ὄγκος τόσος διὰ μιᾶς λαμβανόμενος, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦναι ἅμα καὶ ἀδίκον, διότι ἡ καταρτισθσομένη περιουσία δὲν θὰ ἦναι εἰς ὄφελος μόνον τῆς παρούσης γενεᾶς ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς μελλούσας, διὰ τί λοιπὸν νὰ καταθλιβῆ ἡ παρούσα χάριν τῶν μελλουσῶν;

Συγκεκριμενότεραι καὶ δικαιότεραι εἶναι αἱ ἐξῆς. Τὸ βάρος νὰ

διαμοιρασθῆ εἰς πλείονα ἔτη καὶ πλείονας γενεάς, οὕτω τοῦλάχιστον δὲν θὰ ἦναι καταθλιπτικόν. Κατὰ τὴν κατ' ἔτη καὶ γενεάς διανομήν τοῦ βάρους εἶναι μέθοδοι δυναταὶ δύο. Ἡ μία εἶναι ἡ ἀπλουστάτη, αὕτη εἶναι ἡ τῆς μισθοδοσίας, ὅταν ἀντὶ νὰ καταρτισθῶσι ἐνοριακαὶ περιουσίαι ὀρίζονται μόνον ἐκ τῶν προτέρων οἱ μισθοὶ τῶν ἐφημερίων, οὗτοι δὲ πληρόνονται ἐκ τῶν κατ' ἔτος συλλεγομένων ἐκκλησιαστικῶν φόρων. Τὰς ἀστοχίας τῆς τοιαύτης μεθόδου καὶ τὸ ἤκιστα πρακτικὸν αὐτῆς, μάλιστα τὴν σήμερον ὅτε ὑπάρχει τόση πληθὺς ἱερέων ἐν ἐνεργείᾳ γνωρίζουσιν ἤδη οἱ ἀναγνώσται, ἐξ ὧν ἐν ταῖς δύο πρώτοις μέρεσι εἶπομεν.

Λείπεται νὰ ἐξετάσωμεν πῶς δύναται νὰ οἰκονομηθῆ ἡ ὑφ' ἡμῶν προτεινομένη μέθοδος τοῦ καταρτισμοῦ ἐκκλησιαστικῶν προικοδοτημάτων ἐξ ἀκινήτου περιουσίας διὰ διανομῆς τοῦ βάρους εἰς ἔτη καὶ γενεάς. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται πως ἔχον ἀντίφασιν ἐν ἑαυτῷ. Καθόσον προτείνοντες καταρτισμὸν προικοδοτημάτων προτείνομεν ἄμεσον διάθεσιν τοῦ ὅλου πρὸς τοῦτο ἀναγκαίου ποσοῦ, ὑποθέτομεν δηλονότι τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ ὅλου, δεχόμενοι δὲ αὖθις τὴν διανομήν τοῦ βάρους εἰς γενεάς προτείνομεν τὴν κατ' ὀλίγον συλλογὴν αὐτοῦ. Ποία εἶναι ἡ λύσις τῆς ἀντιφάσεως ταύτης; Τὸ δάνειον. Ἐὰν διὰ τὸ ὑπόλοιπον (μετὰ τὰς πρότερον μνημονευθείσας καταθέσεις ἐκ τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας καὶ παρὰ τῆς πολιτείας) ποιήσωμεν δάνειον ἐπὶ τόκῳ καὶ ἐκ τῶν κατ' ἔτος εἰσπραττομένων πληρόνωμεν τὸν ἐνιαύσιον τόκον καὶ τοῦ χρέους μέτριον μέρος, ἔχομεν πληρεστάτην καὶ ἀσφαλεστάτην τῆς φαινομένης ἀντιφάσεως λύσιν.

Τὸ δάνειον πρέπει νὰ ἦναι 10—15 ἑκατομμυρίων νὰ διανεμηθῆ δὲ εἰς ὁμολογίας μικρὰς μέχρι 50 δραχμῶν ἢ καὶ ὀλιγωτέρων, ἵνα δύνανται καὶ οἱ ἀπορώτεροι νὰ μετᾶσχῶσιν αὐτοῦ. Ὁ τόκος νὰ τεθῆ μέτριος, τὸ κατ' ἀρχὰς τοῦλάχιστον, 6 % εἰ δυνατόν, διότι ὅπωςδὴποτε ὑπάρχει ἐλπίς τις ὅτι ὑπὲρ τοιούτου εὐεργετικοῦ σκοποῦ θὰ εὐρεθῶσι οἱ ἄνθρωποι πρόθυμοι καὶ ἐπὶ μετρίῳ ἀλλὰ βεβαίῳ τόκῳ νὰ δανείσωσι τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Ἄλλ' ἐὰν πράγματι τοιαύ-

τῆ προθυμία δὲν εὐρεθῆ, τοῦλάχιστον ὄχι διὰ τὸ ὅλον, τότε τὸ ὑπόλοιπον ἢ καὶ τὸ ὅλον, ὅταν δὲν δανεισθῆ σπουδαῖον ποσὸν ἐπὶ μετρίοις ὄροις, νὰ ληφθῆ ἐπὶ βαρυτέροις καὶ ὁμοίοις ὄροις ὡς καὶ τὰ συνήθη δάνεια. Ἡ πραγματεία τοῦ δανείου νὰ ἀνατεθῆ εἰς μίαν, τὴν ἐθνικὴν λ. χ. ἢ καὶ εἰς ἀπάσας τὰς παρ' ἡμῖν τραπέζας· ἡμεῖς ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι αὐταὶ προθύμως θὰ ἀναδεχθῶσι τὸ βᾶρος καὶ ἴσως καὶ δωρεάν ἢ τοῦλάχιστον ἐπὶ μετρίοις ὄροις, ἡμεῖς ἐλπίζομεν ἔτι ὅτι καὶ αὐταὶ θὰ μετᾶσχῶσι σπουδαίως τοῦ δανείου, ἀλλ' ἐὰν αἱ περὶ γενναιότητος αὐτῶν ἐλπίδες ἡμῶν ψευσιθῶσι, πρέπει καὶ αὐτῶν οἱ διὰ τὴν πραγματείαν τοῦ δανείου κόποι νὰ ἀμειφθῶσι δικαίως καὶ πρεπόντως.

Ἡ σύμπραξις τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν δήμων ἐπὶ τοῦ δανείου πολλαπλῶς εἶναι δυνατὴ, ἢ τῶν μὲν δανειζομένων τῆς δὲ ἐγγυωμένης, ἢ τῆς μὲν δανειζομένης τῶν δὲ ἐγγυωμένων, ἢ ἀμφοτέρων ἀλληλεγγύως δανειζομένων. Καὶ ἄλλως εἶναι ἡ σύμπραξις δυνατὴ· τῆς μὲν Κυβερνήσεως δανειζομένης ἰδίᾳ τὸ μείζον μέρος τοῦ προταθέντος δανείου καὶ τοῦτο διανεμούσης δικαίως καὶ ἀναλόγως εἰς τὰς ἐνορίας ἐκάστας, διὰ τὸ ὑπόλοιπον δὲ ὑποχρεούσης τοὺς δήμους νὰ ποιήσωσι ἰδίᾳ ἐπὶ μέρους δάνεια ἢ δι' ὀποιοῦδήποτε ἄλλου αὐτοῖς δυνατοῦ τρόπου νὰ συμπληρώσωσι τὸ ἐλλεῖπον τῶν ἐνοριακῶν περιουσιῶν. Ὑπὲρ οὐδενὸς τῶν τρόπων τούτων τῆς συμπράξεως γνωρίζομεν νὰ φέρωμεν ἐξαιρετικὸς σπουδαίους λόγους. Ὅτι λοιπὸν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ δόξει κάλλιον τοῦτο καὶ αἰσιώτερον πέρασ ἔχει. Τοῦτο μόνον προσθέτομεν ἔτι, ὅτι ἐν ἀνάγκῃ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δανεισόντων νὰ τεθῶσιν τὰ ἀγορασθησόμενα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα ὑπέγγυα μέχρι ἀποτίσεως τοῦ ὅλου δανείου.

Μετὰ τὸν πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων χρημάτων ἢ φροντίς ἢ περὶ τῆς καταρτίσεως τῶν προικοδοτημάτων ἐκάστων διὰ τῆς ἀγορᾶς κτημάτων εὐφόρων πρέπει νὰ ἀνατεθῆ εἰς τοὺς δήμους συμπράττοντας μετὰ τοῦ κατὰ τόπους ἐπισκόπου, τῶν παρὰ τῶν ἐνοριτῶν ἐκλεχθησομένων ἐπιτρόπων καὶ

τῶν ἐφημερίων τῆς προικοδοτουμένης ἐκκλησίας. Ἐν διαφορῶν νὰ ἀποφασίζωσι αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί.

3. Ἰδιωτικὰ φιλοδωρήματα.

Ἐὰν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας μέρος τὸ δηλωθὲν δὲν ἀποφασισθῆ νὰ διατεθῆ πρὸς τὸν ἐν λόγῳ σκοπὸν, ἐὰν ἡ πολιτεία δὲν θελήσῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἰδιωτικὸν ὀφείλημα μηδὲ νὰ ὁμολογήσῃ δάνειον, ὡς προὔτειναμεν, τότε τί δυνατόν ἄλλως γενέσθαι; Οὐδέν. Ἐὰν ὅμως οἱ προταθέντες πόροι πορίσωσιν ἡμῖν τὸ δηλωθὲν ποσὸν ἢ καὶ μετριώτερον τι, τότε θὰ λείπηται πάντοτε χῶρος πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἐπὶ τὸ ἀξιοπρεπέστερον τελείωσιν τῶν προικοδοτημάτων εἰς ἰδιωτικὰς φιλοδωρίας καὶ εἰς ἐξάσκησιν τῆς γενναίας ἀρετῆς τῆς ἐλευθεριότητος.

Ἐπειδὴ καθόλου δὲν προτείνομεν δεύτερον πλοῦν τοῦ «ἐθνικοῦ στόλου», δὲν προτείνομεν οὐδὲ σύστασιν συλλόγου ἢ ἐπιτροπῆς πρὸς συλλογὴν τῶν ἰδιωτικῶν φιλοδωριῶν. Τοῦναντίον ἡ ἡμετέρα γνώμη εἶναι οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ ἀναμιχθῶσιν ἰδιῶται εἰς τὴν καταβολὴν αὐτῶν.

Αἱ κατοβολαὶ πρέπει νὰ γίνωνται καθ' ἓνα τῶν ἐξῆς τρόπων. Παρ' ἐκάστη τῶν ἐνοριακῶν περιουσιῶν νὰ ἀφελθῆ κενόν τι μέρος εἰς συμπλήρωσιν δι' ἰδιωτικῶν φιλοδωριῶν. ὅταν δὲν ὑπάρχη τοιοῦτον κενόν τότε αἱ ἰδιωτικαὶ φιλοδωρίαὶ νὰ γίνονται ἐν εἴδει ἀγορᾶς ὁμολογιῶν τοῦ δανείου καὶ δωρεᾶς αὐτῶν χάριν τοῦ καθόλου σκοποῦ ἢ εἰδικῶς χάριν ὀρισμένης τιнос ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν προικοδοτημάτων αὐτῆς. Καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ χάριν ὀρισμένης ἐκκλησίας, πρέπει νὰ συγχωρηθῆ καὶ θὰ ἦναι, ἐλπίζομεν, συντελεστικώτατον, διότι οὕτω θὰ δύνανται νὰ ἀποδίδωνται εἰς ἀντίδωρον τοῖς εὐεργέταις ἐκκλησιαστικαὶ τιμαί, ὡς φερ' εἶπεν ἡ τιμὴ τοῦ μνημονεύεσθαι ἐπ' ἐκκλησίας καὶ τῆς δεήσεως ὑπὲρ αὐτῶν. Εἰς τοὺς ἐξογοράζοντας τὸ ὅλον προικοδοτήμα μιᾶς ἐκκλησίας καλὸν θὰ ἦτο νὰ δοθῶσι ὡς καὶ τὸ πάλαι πατρωνικά δίκαια, ἰδίᾳ μάλι-

στα τὸ δικαίωμα τοῦ προτείνειν ἐφημερίους εἰς χηρευούσας τῆς ἐκκλησίας θέσεις.

Παρήλθεν βεβαίως ἡ ἐποχὴ τῶν γενναίων ἀφιερώσεων καὶ ἀναθημάτων· ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς φιλοδωρίας μικρὰ δικαιούμεθα διὰ τοῦτο νὰ ἐλπίζωμεν. Ἀλλὰ καὶ τὸν ὀβολὸν τῆς χήρας ἡ ἐκκλησία θὰ δεχθῆ πάντως εὐγνώμων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΗΛΑΟΥΚΑ ΕΥΤΑΕΙΑΣ.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΒΑΣΙΣ.

Ἐπάρχει ἐν τῇ Δημοσιονομίᾳ ἀξίωμα περὶ φόρου, τὸ ὁποῖον, διατυπωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας Adam Smith, ἐγένετο κατόπιν δεκτὸν ὑπὸ τῶν λοιπῶν τῆς ἐπιστήμης διδασκάλων. Κατὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο οἱ πολῖται τῆς ἐπικρατείας ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς συνιδιοκτῆτας μεγάλου κτήματος, διότι, ὅπως οὗτοι ἀναλόγως τοῦ ἐπὶ τοῦ κτήματος τούτου συμφέροντός των καταβάλλουσι εἰς συντήρησιν αὐτοῦ, οὕτω καὶ οἱ πολῖται ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματος, ὅπερ ἕκαστος ἀπολαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐπικρατείας, συνεισφέρουσιν εἰς τὴν συντήρησιν τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἰσήχθη βαθμηδὸν ἐν ὄλαις ταῖς πεπολιτισμέναις κοινωνίαις, τὰ προνόμια τῆς ἀτελείας κατέπεσαν καὶ τὰ συντάγματα τῶν ἐλευθέρων λαῶν ἀναγράφουσι μεγάλαις γράμμασι τὴν ἀρχὴν, ὅτι οἱ πολῖται ἀναλόγως τῆς περιουσίας των συνεισφέρουσιν εἰς τὰ βάρη τῆς ἐπικρατείας. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ συστήματος φορολογίας 10 τοῖς $\frac{1}{100}$, ὁ ἔχων εἰσόδημα 50 000 δραχμῶν, καταβάλλει εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 5 000, ὁ δὲ ἔχων 500 δρ. εἰσόδημα, καταβάλλει 50. Ἡ ἀναλογικὴ ἰσότης εἶναι προφανής. Ἐὰν ὅμως ὑποθέσωμεν δεκαμελῆ ἀμφοτέρωθεν οἰκογένειαν, αἱ 50 δραχμαὶ ἀφαιροῦνται ἐκ τῶν ἀπολύτως εἰς ζῶαρχεϊαν ἀναγκαίων,

ἐνῶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν 5 χιλ. μένουσι 45 χιλ. δραχμῶν διὰ τὴν συντήρησιν τῆς πλουσίας οἰκογενείας. Ἡ ἀναλογικὴ λοιπὸν ἰσότης μεταβάλλεται εἰς φοβερὰν βιωτικὴν ἀνισότητα.

Ἐντεῦθεν μεγάλης σημασίας εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ Bentham, καθ' ἣν πρέπει ἐν ταῖς κοινωνίαις νὰ ὀρίζεται κατ' ἐλάχιστον ὄριον τὸ πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας ἀπολύτως ἀναγκαῖον εἰσόδημα καὶ νὰ ἀφίηται τοῦτο παντελῶς ἀφορολόγητον. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι πρὸς συντήρησιν ἐξοχικῆς οἰκογενείας ἐν Ἑλλάδι ἀρκοῦσι διὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα 400 κατ' ἔτος δραχμαί, θὰ φορολογήσωμεν μόνα τὰ ἀνώτερα εἰσοδήματα, καθὼς ἐπίσης ἐν τῇ πόλει, ὑποτιθεμένου ὅτι τὸ ἀναπόφευκτον εἰσόδημα ἀναβαίνει εἰς δρ. 600. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ εἰσοδήματος 1000 δραχ. ἐν τῇ ἐξοχῇ μὲν φορολογητέαι αἱ 600, ἐν τῇ πόλει δὲ αἱ 400, ἐπὶ ἀστικοῦ δὲ εἰσοδήματος 20 000 φορολογητέαι αἱ 19 400. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῆς ἐνεστῶσης φορολογικῆς νομοθεσίας, θέλει ἐπιφέρει ἐλάττωσιν τῶν ἐγγειῶν φόρων καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπικαρπίας, καθόσον πρέπει νὰ μείνη ἀφορολόγητον τὸ πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας ἀπολύτως ἀναγκαῖον. Ἐπὶ δὲ τῆς λοιπῆς φορολογικῆς ὕλης δικαιολογεῖ τὴν ἀτέλειαν τῶν πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς ἀπολύτως ἀναγκαίων ἐφοδίων (ἄρτος, κρέας) καὶ παραδίδει εἰς τοὺς ὄνυχας τοῦ ταμειυτικοῦ πνεύματος (καθ' ὅσον δυνατὸν) ὀλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν ἀντικειμένων τῆς πολυτελείας.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀτελείας τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων, κατὰ τὸ ὄριον ὅπερ ἐκάστη κοινωνία σύνοιδεν ἐπὶ τῆς ἐν μέσῳ αὐτῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, εἶναι ἀρχαιοτάτη, διότι ἀπαντῶμεν αὐτὴν ἐν τῇ Σολωνείῳ νομοθεσίᾳ, ὅταν ἀπήλλασσεν αὕτη παντὸς φόρου τὰ ἔλαττον τῶν 150 δρ. θητικὰ εἰσοδήματα. Ἡ πρακτικὴ σημασία τῆς ἀτελείας τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων δὲν εἶναι ἔργον ἀπλῆς φιλάνθρωπίας, ἀλλὰ μεγάλης πολιτικῆς φρονήσεως. Ἐὰν ἡ κοινωνία εἶναι ἑταιρία συμβιώσεως τῶν μελῶν αὐτῆς, κακὸς σύμβουλος εἶναι ὁ διδά-

σκων τὴν ἐπὶ τῆς φορολογίας ἀπόλυτον τῆς ἀριθμητικῆς ἰσότητος δικαιοσύνην, ὅταν αὕτη ἐκ μὲν τοῦ πλουσίου ἀφαιρεῖ τὸ περιττὸν, ἐκ δὲ τοῦ πένητος τὸ ἀναγκαῖον. Αἱ μείζονες κοινωνικαὶ συμφοραὶ προήλθον ἐκ τῆς ἀνωμάλου ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομικῶν τῶν λαῶν συμπερόντων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει ἀσφαλεστέρα ὁδὸς τῆς ἀριθμητικῆς κατὰ τὴν φορολογίαν ἰσότητος, ἣτις εἰς μὲν τὰ μεγάλα εἰσοδήματα παρέχει ὅλην τὴν εὐκολίαν, ἵνα καταστῶσι μείζονα, εἰς δὲ τὰ μικρὰ, ἵνα βαθμηδὸν παντελῶς ἐξαντληθῶσι. Τὸ ἐν τοῖς συντάγμασιν ἀναγραφόμενον ἄσυλον τῆς οἰκίας τοῦ πολίτου εἶναι πικρὰ εἰρωνεία ἄνευ τοῦ ἀτύλου τοῦ πρὸς ζωάρκειαν αὐτοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου εἰσοδήματος. Ἐὰν οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν φυλάττουσι τὰ μυστικά καὶ τὴν ἀγνότητα τῆς οἰκογενείας, δὲν τρέφουσι ὁμῶς καὶ τοὺς στομάχους αὐτῆς, ὅπερ εἶναι ἡ ἀναπόφευκτος προϋπόθεσις. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ φορολόγος νὰ διαβαίνη ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ πένητος, καθὼς (λέγουσιν) ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ 100 ὥρας μακρὰν. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ, ὅτι αἱ μεγάλα περιουσία εἶναι τῆς εὐφύας καὶ τῆς ἐργασίας οὐχὶ δὲ καὶ τῆς τύχης προϊόντα, αἱ μείζονες ἱκανότητες δὲν ἔρχονται ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπως δουλεύσωσι τυφλοῖς ὄμμασι εἰς τὴν σημαίαν τοῦ ἐγωῖσμοῦ, ἀλλ' ἵνα τεθῶσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης, τῆς ὁποίας ὁ τελικὸς χαρακτήρ ἀναλύεται εἰς τι ὅλον πνευματικῶν ἅμα καὶ ὕλικῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑποχρεώσεων. Καθὼς ὁ σοφὸς φέρει μᾶλλον τοῦ ἀσόφου τὸ βᾶρος τῆς πνευματικῆς συντηρήσεως τῆς ἐπικρατείας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ πλούσιος φέρει μᾶλλον τοῦ πτωχοῦ τὸ βᾶρος τῆς ὕλικῆς συντηρήσεως αὐτῆς. Ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν πόσον πλείονα ἔχει οὗτος νὰ ἀπωλέσῃ ἐκ τῆς κοινωνικῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν προλαμβάνει ἢ διὰ τῶν εἰσφορῶν αὐτοῦ συντηρησις τῆς Κυβερνητικῆς μηχανῆς!

Ἀπὸ τῆς θεωρίας ταύτης, τῆς ὁποίας ἡ δικαιολογικὴ βάση εἶναι προφανής, μέχρι τοῦ συστήματος τῆς κατὰ πρόσοδον φορολογίας ἐν μόνον βῆμα ὑπάρχει. Τὸ σύ-

στημα τούτο σκοπεῖ τὴν φορολογίαν τῶν περιουσιῶν καθ' ὁμοιόμορφον μὲν ποσοστὸν, μεγεθυνόμενον ὅμως ἐπὶ τοσούτον, ἐφ' ὅσον τὰ εισοδήματα ἀναπτύσσονται. Στηρίζεται λοιπὸν εἰς εἶδος τι φορολογικῆς κλίμακος, καθ' ἣν ὅλαι αἱ τῆς αὐτῆς βαθμίδος περιουσίαι φορολογοῦνται κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον, π. χ. τῆς κατωτάτης ὅ τοῖς $\frac{1}{10}$. Ἄμα ἀναβῶσιν αἱ περιουσίαι τὴν δευτέραν βαθμίδα, ὑπάρχει ἕτερον μέτρον, π. χ. $\frac{10}{100}$ τοῖς $\frac{1}{10}$, τὴν τρίτην βαθμίδα ἕτερον μέτρον, π. χ. $\frac{15}{100}$ τοῖς $\frac{1}{10}$, τὴν τετάρτην βαθμίδα ἕτερον, π. χ. $\frac{20}{100}$ τοῖς $\frac{1}{10}$ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐὰν ἐπιτείνωμεν τὸ σύστημα εἰς τὰς τελευταίας αὐτοῦ συνεπείας, προστιθεμένου ὅ τοῖς $\frac{1}{10}$ εἰς ἑκάστην βαθμίδα, ἰδοὺ ὅτι εἰς τὴν εἰκοστήν ἢ φορολογικὴ μηχανὴ ἀπορροφᾷ ὅλον τὸ εισόδημα, 100 τοῖς $\frac{1}{10}$. Ἡ κατὰ πρόοδον λοιπὸν φορολογία, ὑπερακοντιζομένη, ἔχει τί οὐσιωδῶς ἀντικοινωνικόν, διότι ἀποτελεῖ ἀληθῆς βάραθρον, ἐν τῷ ὁποίῳ κατασυντρίβονται τὰ δραστηριώτερα ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης τελειοποιήσεως, τὰ ὁποῖα ἐφύτυσεν ὁ ὕψιστος ἐν τῷ αἰσθήματι τῆς προόδου, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς οἰκονομίας. Σημεῖον, ὅτι αἱ ἀπόλυτοι ἀρχαὶ τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης διαφέρουσι τῶν ἀπολύτων ἀρχῶν τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν.

Ἄλλ' εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐν τῷ συστήματι τῆς κατὰ πρόοδον φορολογίας κρύπτεται μέχρι τινὸς μεγάλη κοινωνικὴ ἀλήθεια. Ἐὰν ὁ ἔχων εισόδημα, μὴ εἰς τὴν προμήθειαν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, δὲν πρέπει νὰ φορολογηθῇ, καὶ ὁ ἔχων ὅμως εισόδημα $2\ 000$ δραχμ. δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸν αὐτὸν φορολογικῆς ἱκανότητος λόγον μετὰ τοῦ ἔχοντος εισόδημα δραχμ. $50\ 000$, πολὺ ὀλιγώτερον μετὰ τοῦ ἔχοντος εισόδημα $400\ 000$. Ἐπὶ φορολογικοῦ μέτρον $\frac{10}{100}$ τοῖς $\frac{1}{10}$ τὸ εισόδημα τῶν 2 χιλ. μειοῦται εἰς $1\ 800$, ἐνῶ τὸ εισόδημα τῶν 50 χιλ. μειοῦται εἰς 45 χιλ. καὶ τὸ τῶν 400 χιλ. εἰς 90 χιλ. Ἐκαστος ἐν τούτοις ἐννοεῖ πόσον τὰ τελευταῖα ταῦτα ποσὰ εἶναι ἰσχυρότερα εἰς τὸν φορολογικὸν ἀγῶνα καὶ ὅτι, ἂν ὁ δημόσιος θησαυρὸς ἀπέβλεπε καὶ ἐκ δευτέρου εἰς αὐτὰ διὰ τινος κα-

νωνικῆς ἀναλογίας, οὐδαμῶς θὰ διαταράσσετο ἡ κοινωνικὴ ἀρμονία ὑπὸ τὸ εἰδεχθῆς τῆς δημεύσεως φάσμα. Ἐὰν π. χ. ἀπεδεικνύετο εἰς τὰ μεγάλα εισοδήματα, ὅτι ὁ παρά τὸν ναὸν τοῦ Θεσέως βίων ἀγρότης ἢ σιδηρουργὸς συντρέχει διὰ τοῦ δημοτικοῦ τῶν Ἀθηνῶν φόρου εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φωτισμοῦ τῶν πλατειῶν τῶν Ἀνακτόρων, τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ὀμονοίας χωρὶς νὰ ποιῆται χρῆσιν αὐτῶν, εἰμὴ ἐν καιρῷ μόνον ἐπαναστατικῶν ἢ εἰρηνικῶν διαδηλώσεων, τὰ μεγάλα εισοδήματα δὲν θὰ εἶναι τόσῳ δύσκολα εἰς τὴν ἐπί τῆς αὐτῆς ἢ ἐπὶ ἑτέρας μονάδος ἐπανάληψιν τῆς δημοτικῆς π. χ. φορολογίας των, διότι καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ πολιτικὴ θὰ τὰ ἐπειθον προχείρως εἰς τοῦτο.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται, ὅτι ἐὰν τὰ ἄκρα εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνα, δὲν εἶναι ἀδύνατος ἡ εὕρεσις ἀρμονικῆς κλίμακος εἰς χρῆσιν τοῦ συστήματος τῆς κατὰ πρόοδον φορολογίας ἐν τῇ λογικῇ τούτου ἀναπτύξει. Κατὰ σύμπτωσιν, τὴν ὁποῖαν ἐξηγεῖ ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ τοῦ τόπου τούτου ἱστορία, εὐρίσκομεν τὴν κλίμακα ταύτην λειτουργοῦσαν ἀπροσκόπτως ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ ὠραιότερᾳ αὐτῶν ἐποχῇ, καθ' ἣν δηλαδὴ ἐτέθησαν τὰ σταθερότερα θεμέλια τοῦ Ἑλληνικοῦ μεγαλείου. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἀρχεται ἀφ' ἧς ἡμέρας, κληθεὶς ὁ Σόλων εἰς τὴν διαρρύθμισιν τῶν Ἀθηναϊκῶν πραγμάτων, ἀπέβλεψεν εἰς περιεργωτάτην τινὰ σύγκρασιν τῆς δημοκρατίας, τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς γαιοκρατίας. Τὸ οἰκονομικὸν σύστημά του ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ. Ἀφοῦ διήρσεε τοὺς πολίτας τῆς δημοκρατίας του εἰς τέσσαρας τάξεις καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν τελευταίαν (τὴν ἀφορολόγητον) τὸ δικαίωμα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ψήφου, τὰς ἄλλας τρεῖς τάξεις διέκρινεν—εἰς πεντακοσιομεδίμνους, τοὺς ἐκ τῶν γαιῶν αὐτῶν ἔχοντας εισόδημα πλεόν τῶν 500 μεδίμων ἢ μετρητῶν, ξηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, τούτέστιν ἄνω τῶν 500 δραχμῶν (ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος ἕκαστος μεδίμνος σίτου ἐτιμάτο δραχμῆς),—εἰς ἵππεῖς, τοὺς ἔχοντας εισόδημα πλεόν τῶν 300 μεδίμων, ἤτοι ἄνω τῶν 300 δραχμ. Ἴππον δὲ πο-

λεμιστήριον—καί εις ζευγίτας, τοὺς ἔχοντας ζευγος βοῶν καὶ εἰσόδημα ἄνω τῶν 150 μεδύμων, ἤτοι ἄνω τῶν 150 δραχ. Ὁ Σόλων ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν περιστάσεων τοῦ τόπου του εθεώρησεν, ὅτι τὸ εἰσόδημα τοῦτο ἦν τὸ δωδέκατον τῆς ἀξίας τῶν παραγόντων αὐτὸ κτημάτων, καὶ ὅτι ἐπομένως ἢ προσοδοφόρος ἀκίνητος ἰδιοκτησία (πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπέβλεπεν ἢ σχεδιασθεῖσα φορολογικὴ μηχανή) τοῦ μὲν πεντακοσιομεδύμου ἦν ἀνωτέρα τοῦ ἐνὸς ταλάντου (6 000 δρ.), τοῦ δὲ ἰππέως ἀνωτέρα τῶν 3 600 δρ. τοῦ δὲ ζευγίτου ἀνωτέρα τῶν 1800. Ἀλλ' ἐνῶ ἐν τοῖς φορολογικοῖς καταλόγοις οἱ πεντακοσιομεδύμοι ἐνεγράφοντο εἰς ὅλην τὴν προσοδοφόρον ἀκίνητον περιουσίαν ἐξ ὧν ταλάντων αὐτὴ ἀπετελεῖτο, οἱ ἰππεῖς ἐνεγράφοντο μόνον διὰ τὰ $\frac{3}{5}$, τοῦτέστι ἂν ἢ προσοδοφόρος ἀκίνητος περιουσία τινὸς ἀνέβαινε εἰς $\frac{3}{5}$ 400 δρ. ἐνεγράφετο διὰ μόνον 4 500, οἱ δὲ ζευγίται διὰ τὰ $\frac{2}{5}$, ἤτοι ἂν ἢ προσοδοφόρος ἀκίνητος περιουσία τινος ἀνέβαινε εἰς 3 492 δρ. ἐνεγράφετο διὰ μόνον 1940. Τοιοῦτοτρόπως ὑποτιθεμένου, ὅτι ἡ Πολιτεία ἐξήτει τὸ πεντηκοστὸν τῆς περιουσίας τῶν φορολογουμένων, οἱ ἔχοντες ἀκριβῶς ἐν τάλαντον ἔδιδον 120 δρ. οἱ ἔχοντες 3 600 δρ. ἔδιδον οὐχὶ 72, ἀλλ' 60 καὶ οἱ ἔχοντες 1 800 ἔδιδον οὐχὶ 36, ἀλλὰ 20.

Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε, λέγει ὁ Boeckh (Πολιτικὴ Οἰκονομία τῶν Ἀθηναίων 4, 5), ὅτι, ὅσον τὰ εἰσοδήματα ἦσαν ἀσθενέστερα, τόσον μικροτέρα ἦτο ἡσχέσις αὐτῶν πρὸς τὴν φορολογικὴν μονάδα, διότι ἕκαστος πολίτης πρέπει νὰ εὐρίσκη ἐν τῷ εἰσοδήματι αὐτοῦ τὸ μέσον τῆς οἰκογενειακῆς ὑπάρξεως του καὶ διότι ὁ πτωχότερος καταπιέζεται φορολογούμενος ἐπὶ τῆς αὐτῆς μετὰ τοῦ πλουσίου βάσεως. Εἶναι δύσκολον, ἐξακολουθεῖ ὁ ἐξοχος Ἑλληνιστής, νὰ ἐπινοηθῇ τελειότερον σύστημα διανομῆς τοῦ φόρου. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ πιστεύσωμεν καὶ εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι ἐκάστη τῶν τριῶν φορολογουμένων τάξεων ὑποδιηρεῖτο εἰς διάφορα τμήματα, πάντοτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης βάσεως, καθ' ἃ δεικνύει ὁ ἐπόμενος πίναξ.

Τάξεις	Εἰσόδημα	Ἀξία ἀκινήτου	Σχέσις πρὸς τὸ φορολογ. κεφάλαιον	Φορολογητέον κεφάλαιον	Φόρος ἐνὸς 50ου
Πεντακοσιομεδύμοι	1000 δρ.	12 000	τὸ ὅλον	12 000	240
	750	9 000		9 000	180
	500	6 000		9 000	120
Ἰππεῖς	450	5 400	τὰ $\frac{3}{5}$	4 500	90
	400	4 800		4 000	80
	300	3 600		3 000	60
Ζευγίται	250	3 000	τὰ $\frac{2}{5}$	1 666 $\frac{2}{3}$	33 $\frac{1}{3}$
	200	2 400		1 333	26 $\frac{2}{3}$
	150	1 800		1 000	20

Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ μεγάλη περιέχεται ἐκ τῆς ἀρχαίου-τητος φωνῆ. Ἡ πολιτικῶς, βιομηχανικῶς καὶ ἐμπορικῶς προοδευτικώτερα τοῦ ἀρχαίου κόσμου κοινωνία (Ἀθηναί) καὶ ἡ ὑγιεινέστερα φιλοσοφικὴ τοῦ παρελθόντος διάνοια (Σόλων) συνηγήθησαν εἰς τὴν λογικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συστήματος τῆς κατὰ πρόοδον φορολογίας. Τοιοῦτοτρόπως ὅσοι ἐν τῇ ἀνιούσῃ ἀδιαλείπτως προόδῳ φοβοῦνται τὴν δήμευσιν καὶ τὰς ὀλεθρίους συνεπειὰς αὐτῆς, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσιν, ὅτι καὶ τῶν ὠφελιμωτέρων φαρμάκων ἢ κατάχρησις ἄγει κατ' εὐθείαν εἰς τὰ σκοτεινὰ τοῦ Πλούτωνος βασιλεία.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ

ΤΩΝ

ΛΕΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Ἰδοῦ θέμα μελέτης, τὸ ὁποῖον ἡ πρώτη μὲν σκέψις θὰ ἐξώριζεν ἐκ τῆς σφαίρας τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ἡ δευτέρα δὲ θὰ ἔσπευδε νὰ ἐπαναφέρῃ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς εὐρείας ταύτης ἐνασχολήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Διότι εἰς συντήρησιν τῆς κοινωνίας πολλὰ συντρέχουσιν ὄρ-

γανα, από τοῦ γεωργοῦ τῶν ὑπαίθρων καὶ τοῦ τεχνίτου τῶν πόλεων μέχρι τοῦ ἀνοίγοντος τὰς ὑγρὰς τῆς θαλάσσης οδοῦς καὶ τοῦ στρατιώτου τῆς ἐθνικῆς τάξεως. Ἡ ἐπιστήμη δὲ τῆς εὐδαιμονίας τῆς κοινωνίας (Πολιτικὴ Οἰκονομία), τὴν εὐεξίαν ὄλων διώκουσα, ἔχει ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον ἐντὸς τῶν γενικῶν ὄρων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ πρόοδος ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας.

Τοιουτοτρόπως, ἐὰν π. χ. ἡ στρατιωτικὴ βιομηχανία ἐδούλευεν εἰς ψευδῆ τινα θεωρίαν στρατιωτικῶν καταγωγῶν, ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία δὲν εἶχε ἀνάγκη τῶν ἐκ τοιούτου ὀλεθρίου συστήματος ἐπερχομένων πάντοτε ἐθνικῶν συμφορῶν, ἵνα ὑψώσῃ φωνὴν κατὰ τῆς διαστροφῆς ταύτης τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας. Ἐν γένει ὅσαι κοινωνίαι συνείθισαν νὰ βλέπωσι σταθερῶς ἐν τοῖς ἀπογόνους τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ τῶν προγόνων ἐπαγγελματοσ, κατέχουσι στάσιμον θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐνῶ ἕκαστος νομίζει, ὅτι ἡ ἐπὶ αἰῶνας ἀποταμίευσις τῶν παντοειδῶν ἐπαγγελματικῶν κεφαλαίων εἶναι δύναμις ἀκαταγώνιστος, μετ' ὀλίγον ἐκπλήττεται διὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ζωικοῦ τῆς δυνάμεως ταύτης κέντρον καὶ τὴν πρὸς ἄλλους μᾶλλον ἢ τοὺς προγονικοὺς ὀρίζοντας ἀπόκλισιν αὐτοῦ. Εἶναι καὶ αἱ τάξεις τῶν κοινωνιῶν, ὅπως καὶ τὰ ἔθνη· ἔχουσιν ἤτοι ἀνάγκη ἀδιακόπου ἀνανεώσεως τοῦ αἵματος αὐτῶν.—Ἄλλη ἐποψίς οἰκονομικοῦ διαφέροντος παρίσταται, ὅταν τάξις τις ἐθνικῶν ἐργῶν δουλεύῃ εἰς ταπεινὴν ἐμπειρίαν, τὴν ὁποίαν αἱ σύγχρονοι πρόοδοι τῆς κοινωνίας καθιστῶσι πολλακίς ταπεινοτέραν. Ἐὰν ὑπετίθετο π. χ. ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ χώρας τινος κατέτριβον τὸν καιρὸν αὐτῶν εἰς πνευματικὴν ἀργίαν, ἄτε δὴ μὴ ἔχοντες πολεμικὰς ἐνασχολήσεις, ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία ἠδύνατο νὰ βεβαιώσῃ τὸν μαρασμὸν τῆς στρατιωτικῆς ἐργασίας, πρὶν ἢ τὰ ὄργανα αὐτῆς παραταχθῶσιν εἰς μάχην κατὰ ἐνδεχομένου ἐν τῷ μέλλοντι ἐχθροῦ.

Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία λοιπόν, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν τῆς εἰσόδου ἐν ταῖς τεχνικαῖς ἐκάστου κλάδου λεπτομερείαις, μελετᾷ τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς οἰκονομικῆς

λειτουργίας αὐτῶν. Ἐὰν προάγῃται ἐντεῦθεν ἡ ἐθνικὴ ὑπόθεσις, ἔχει καλῶς. Ἐὰν ὅμως ἀποδεικνύηται δυσαρμονία μεταξὺ τῶν διαφόρων τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας κλάδων, ἡ πολιτικὴ μηχανὴ δὲν προχωρεῖ. Ὅθεν τοιαύτην τινα δυσαρμονίαν νομίζω εὐαπόδεικτον ἐν Ἑλλάδι μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν λοιπῶν αὐτῆς ἐργῶν.

Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς οἱ μεγάλοι τοῦ ἀγῶνος στρατιωτικοὶ κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τὴν ὁσμὴν τῆς πυρίτιδος, ἡ νεωτέρα τῆς Ἑλλάδος ζωὴ περιμένει αὐτοὺς ἐκ τῶν σχολείων. Ἐὰν ὅμως συγκρίνωμεν τοὺς καρποὺς τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος, παρατηροῦμεν, ὅτι ὅλοι δὲν εἶναι ἐπίσης δόκιμοι. Τοιουτοτρόπως οἱ νομικοὶ καρποὶ, καλλιεργούμενοι ἐπὶ τῆς ἀδιαλείπτως ἀναπτυσσομένης δικαστηριακῆς τέχνης, δύνανται νὰ ὦσιν ὠριμώτεροι. Οἱ ἰατρικοὶ καρποὶ ἔρχονται κατόπιν καὶ, μέχρις ὅτου ἡ κοινωνία προσφέρῃ πολλὰ εἰς τὴν ἐπιστήμην θύματα, μακάριοι οἱ τελευταῖοι ἐρχόμενοι εἰς τὴν Ἀσκληπιάδειον θεραπείαν. Οἱ ἐμπορικοὶ καρποὶ καὶ ἐν γένει οἱ λοιποὶ βιομηχανικοὶ καρποὶ ἀκολουθοῦσι τὰς ἰδιαιτέρας ἐκάστῳ μεθόδους, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ μεγάλου σχολείου τῆς πρακτικῆς, τὸ ὁποῖον, ὅσον εὐρύνεται, τόσον καὶ μείζονα ζωογόνον ἀτμοσφαῖραν περιέχει. Ἄλλ' οἱ στρατιωτικοὶ καρποὶ ἐπὶ τίνος καλλιεργοῦνται βάσεως; Τῇ ἀληθείᾳ, ἂν ἤρκει μόνον τὸ ξίφος, ἵνα κατασκευάσῃ τὸν ἀξιωματικόν, ὑπομονή. Ἀλλὰ δύναται ἀξιωματικὸς τις νὰ παρατάσῃ εἰς γραμμὴν 400 στρατιώτας ὅλην του τὴν ζωὴν, χωρὶς ἐντεῦθεν νὰ μυηθῇ τὰ μυστήρια τῆς στρατιωτικῆς τέχνης. Ὁ φιλόσοφος ἐν τούτοις Ξενοφῶν, ὅταν ἡ προδοσία τοῦ Πέρσου ἐφόρευε τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν Ἑλλήνων, εὔρε ἐν τῷ ταμείῳ τῶν γνώσεων αὐτοῦ ἱκανὰς δυνάμεις, ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν ἐσπερὶ περίφημον κατάβασιν τῶν ΜΥΡΙΑΩΝ. Σημεῖον, ὅτι ὑπάρχει ἀναγκαία τις ἐν τῇ μεγαλοουργίᾳ βάσις. Τίς εἶναι αὕτη;

Ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι πολλακίς κολοσσαῖοι ὄγκοι ἐθνῶν συνετρίβησαν ἐνώπιον μικρῶν πληθυσμῶν, ἡ ἰδέα τοῦ ἠρωϊσμοῦ τῶν τελευταίων δὲν ἀρκεῖ εἰς ἐξήγησιν τοῦ φαι-

νομένου τούτου. Ἴνα καταστῶσιν οἱ μεγάλοι πληθυσμοί, πολλοὶ προηγουμένως ἀπερροφήθησαν μικροί· ὅταν ὅμως εὐρέθη κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτῶν λαὸς ἰκανὸς, ὅπως ἀντιστῆ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τοῦ ρεύματος, τὸ ἔπραξε καὶ τὸ ρεῦμα διεσπάρθη. Ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ ἰκανότης εἶναι ἀποτέλεσμα κρείττονος ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως. Καὶ ὅσοι ἐσπούδασαν τὰς μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων μεγάλας τῆς ἀρχαιότητος παρατάξεις, δύνανται προχείρως νὰ ἀποφανθῶσι πρὸς ποῖον μέρος ἐβόηθει ἡ ἐπιστήμη. Ἐν τούτοις ὁμολογῶ, ὅτι δὲν γνωρίζω οὐδὲ ἐν στρατιωτικῶν σχολείων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκείνῃ τῆς Ἑλλάδος ἐποχῇ. Ἀληθεύει μὲν, ὅτι ὅλοι οἱ ὠριμοὶ πολῖται ἦσαν στρατιῶται, ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν περαιτέρω ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν ἢ ἐν κοινῷ τῶν χρόνων ἐκείνων ζωὴ ἀπετέλει τὴν στερεωτέραν βᾶσιν. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐν ταῖς τότε Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ νῦν Βορείῳ Ἀμερικῇ δημοκρατικῆς βιωτικῆς, αἱ ὀμιλίαι τῆς ἀγορᾶς, τὸ βῆμα τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῶν λαϊκῶν συνελεύσεων ἢ ἐπὶ τοῦ τυπογραφικοῦ πιεστηρίου, τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου λαοῦ εὐρύνουσι εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸν ἐπιστημονικὸν ὀρίζοντα, ὥστε πρέπει νὰ εἶναι τις τυφλὸς ἐκ γενετῆς, ἵνα μὴ βλέπῃ τὸ ἐν αὐτῷ φῶς. Ἡ γενικὴ αὐτὴ ἔννοια τῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητος, τὴν ὁποίαν ὁ Σωκράτης ἐφήρμοσεν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας, καλλιεργῶν ταύτην ἐν ταῖς δημοσίαις συναθροίσεις, δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς ἀποτελεσματικώτατον εἰδικὸν ὄργανισμὸν· ὁ δὲ φυσικὸς θεσμὸς τῶν ἐν Ἀθήναις π. γ. συνθιασωτῶν καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ὁμοτέχων εἶναι πρόχειρος, ἵνα διδάξῃ τὴν μέθοδον, ἐφ' ἧς δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ ὀριστικὴ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἰκανότητος ἀνάπτυξις. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἐκτυλίσσεται ὀλόκληρος ἐν τῷ προτεινομένῳ τῶν ἀξιωματικῶν συνεταιρισμῷ.

Μία δυσκολία ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρίσταται κυριωτάτη. Ἡ ἰδέα ὅτι ὁ στρατὸς εἶναι ὄργανον, τὸ ὁποῖον δανείζεται τὴν σκέψιν, διὰ τοῦ ἄλλως ἀκλονήτου τῆς πειθαρχίας συστήματος, ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κεφαλὴν, ὑπε-

ρηκοντίσθη μέχρι παραλογισμοῦ. Διότι, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν πολέμῳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ ἐνεργείᾳ ὑπηρεσίας, ὑποθέσατε χώραν συνταγματικὴν, ἐν ἧ ὁ ἡγεμὼν ἀπολυτισμοῦ ὀρέγεται· ἐὰν ὁ στρατὸς ἦτο τυφλὸν ὄργανον εἰς χεῖράς του, οὐδεμία θύρα βουλευτηρίου θὰ ἦτο ἀσφαλῆς. Ἐν τούτοις τὰ πράγματα δὲν ἔχουσιν οὕτως· καὶ ἡ πείρα πάντοτε ἀπέδειξεν, ὅτι ὅσον οἱ ἡγεμόνες πλαγίως ἐργάζονται ἐπὶ τῶν στρατῶν τῆς ἐλευθερίας, τόσον τὴν ἑαυτῶν ὥραν ἐπιταχύνουσιν. Ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ στρατὸς εἶναι τυφλὸν ὄργανον, εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν Ἀξιωματικῶν. Ἐὰν ἐκ φύσεως αἱ ἐνώσεις τῶν πολλῶν ἀφαιροῦσι τὸν ὕπνον τῶν τυράννων, τί θὰ ἐγίνετο, ἂν οἱ πολλοὶ οὗτοι ἦσαν ὀπλοφόροι; Πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ προτεινόμενος συνεταιρισμὸς δὲν εἶναι πολιτικῆς φύσεως καὶ ὅτι, περιοριζόμενος εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης, μόνην τὴν ἐξ αὐτῆς βαρύτητα ἐπιφυλάσσει πρὸς τὰ κοινά.

Τοῦ συνεταιρισμοῦ τούτου ἔχομεν πρόσφατον δεῖγμα ἐν τῷ Γαλλικῷ στρατῷ μετὰ τὰς τελευταίας συμφορὰς τοῦ ὑπὸ τὴν φύλαξιν αὐτοῦ ἐμπειστημένου ἔθνους. Πάντοτε τὰ παθήματα γίνονται μαθήματα, ἀλλ' ὅπως οὖν ἀργά. Ὁπωσδήποτε τῷ 1871 συνεταιρίσθησαν κατ' ἀρχὰς ὀλίγοι ἐν Παρισίοις ἀξιωματικοὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα ἐπιδιώξωσι τὴν σύμπραξιν τῶν ὁμοτέχων αὐτῶν εἰς ἀνάπτυξιν τῶν στρατιωτικῶν τοῦ τόπου μελετῶν· ἤρχισαν δὲ ἀμέσως διὰ τῆς ἐκδόσεως στρατιωτικοῦ χειρογράφου Δελτίου, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκτύπωσιν ταχέως ἐπέτρεψεν ὁ ὁσημέραι ἀναπτυσσόμενος ἀριθμὸς τῶν ἐταίρων, οἵτινες ἀνεβίβασθησαν τελευταῖον εἰς 4700. Ἡ ἐταιρία αὐτὴ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν ἐκτὸς τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτῆς δελτίου δημοσιεύει κατὰ πᾶσαν κυριακὴν μικρὰν στρατιωτικὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον Bulletin du Soldat καὶ κατὰ πᾶν ἔτος ἐπετηρίδα στρατιωτικὴν, ἐν ἧ περιλαμβάνονται σημαντικώτατα ἐγγράφα, ὡς π. γ. στρατιωτικοὶ νόμοι, ὄργανισμοὶ ξένων στρατῶν καὶ βαθεῖαι μελέται ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν προῶ

δων καὶ δυνάμεων τῶν διαφόρων ἐπικρατειῶν, τῆς Γερμανίας, τῆς Ῥωσσίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Σουηδίας, τῆς Βελγικῆς, τῆς Σουηδίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Ἐκτὸς τῶν δημοσιεύσεων τούτων ἄχρις ὥρας ἐξέδωκεν ἡ ἐταιρία τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν περὶ τὰ 100 φυλλάδια ἢ βιβλία διαφόρων στρατιωτικῶν ὑποθέσεων.

Κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς ἐταιρίας αἱ ἐργασίαι αὐτῆς περιστρέφονται ἐπὶ τῶν ἐξῆς θεμάτων. α) Ἀνάπτυξις τῶν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ζητημάτων μελετῶν καὶ διάδοσις τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. β) Δημοσίευσις ὅσον ἔνεστι πλειόνων ὑπομνημάτων, μεταφράσεων, ἱστορικῶν καὶ τεχνικῶν ἐρευνῶν. γ) Καλλιέργεια τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν. δ) Μόρφωσις στρατιωτικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ συλλόγων ἐν ὄλαις ταῖς φρουραῖς. ε) Ὁργανισμὸς στρατιωτικῶν συνδιαλέξεων καὶ ς) Ἀνάπτυξις τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ὀραστηριότητος μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν καθ' ὅλα τὰ στάδια καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων.

Ἡ ἐνιαυσία εἰσφορὰ τῶν μελῶν τῆς ἐταιρίας ὠρίσθη εἰς 15 φρ. ἀπέναντι τῶν ὁποίων δίδεται αὐτοῖς τὸ ἐβδομαδιαῖον ἐταιρικὸν δελτίον καὶ ἡ χρῆσις τῆς ὀργανισθείσης ἐταιρικῆς βιβλιοθήκης, ἥτις, ἀνοικτὴ οὖσα ἀπὸ τῆς 10 ὥρας π. μ. μέχρι τῆς 10 μ. μ. περιέχει 6 000 περίπου τόμους καὶ ἑκατοστὺν ὄλην ἐφημερίδων. Δίς τῆς ἐβδομάδος καλοῦνται τὰ μέλη εἰς ἐσπερινὰς συνδιαλέξεις ἐπὶ θεμάτων προηγουμένως ὀριζομένων καὶ τὰ ὁποῖα χορηγεῖ ἡ Στρατηγικὴ, ἡ Τακτικὴ, ἡ Ὁργανιστικὴ, ἡ Ἱστορία, ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία, ἡ Γεωγραφία, ἡ Γεωδαισία καὶ ἄλλαι τῶν σχετικῶν ἐπιστημῶν, ἐν γένει ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων μέχρι τῶν ταπεινωτέρων τοῦ στρατοῦ ἔργων. Ἐπίσης δις τῆς ἑβδομάδος δύνανται οἱ ἐταῖροι νὰ ἀκολουθῶσι τὰς ὁποίας ἡ ἐταιρία ἐσύστησε παραδόσεις τῆς Γερμανικῆς γλώσσης, ἐκ τῆς ὁποίας μέχρι τοῦδε μετεφράσθησαν εἰς τὴν Γαλλικὴν σπουδαιόταται μονογραφαί, καθὼς π. γ. περὶ τῶν τρόπων τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Πρωσικοῦ πεζικοῦ ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ 1870—71· περὶ τῆς ὑπε-

ρασπίσεως τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ ἰδίως τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωραίνης· περὶ τῆς μάχης τοῦ Shiekereu ὑπὸ στρατηγικὴν ἐποψιν· περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν Γαλλικῶν σιδηροδρόμων ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν στρατῶν· περὶ τῶν κινήσεων τῆς Πρωσικῆς φρουρᾶς ἐν ἔτει 1872· περὶ τῆς φυσιογνωμίας τῆς πεζικῆς μάχης κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1871—72.

Ἐὰν ἐν τῇ περὶ συνεταρισμοῦ τῶν ἀξιωματικῶν ἀνωτέρῳ μελέτῃ ἔχω ὑπ' ὄψιν τοὺς Ἕλληνας ἀξιωματικούς, μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἄνδρες, οἵτινες δύνανται νὰ κατανόησωσι μέχρι τῶν τελευταίων συνεπειῶν τὴν δύναμιν τοιαύτην ἐνώσεως, ἥτις, καλλιεργούσα βαθμηδὸν τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην, προῦρισται δι' αὐτῆς καὶ μόνῃς αὐτῆς οὐ μόνον νὰ ἀνορθώσῃ τὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ θέσιν τῆς στρατιωτικῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ καὶ νὰ σχηματίσῃ ἐκ τοῦ ὀριστικοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς ἀκλόνητον τῆς πατρίδος προπύργιον. Ὅταν ἕκαστος περιορίζηται εἰς ὅ,τι ἄπαξ ἔμαθε, ταχέως ἐννοεῖ πόσον ἡ πρόοδος τοῦ λοιποῦ κόσμου κατέλειπεν αὐτὸν ὀπίσω. Ἡ στρατιωτικὴ ἐν Ἑλλάδι βιομηχανία νοσεῖ καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ θεραπεύσῃ αὐτὴν ἐκτὸς τῆς φυσικῆς μεθόδου τῆς αὐτοθεραπευτικῆς. Ποῦ εἶναι ἡ δύναμις αὐτῆς; Ἐρωτήσατε τὴν μεγάλην τοῦ συνεταρισμοῦ ζώην...

ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΥ

ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ.

Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ ἀποτελεῖ ἐν τῶν σπουδαιωτέρων τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ζητημάτων. Ὅσοῦ αὐτὴ ἀναπτύσσεται, τόσοῦ ἡ βιομηχανικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις τοῦ ἔθνους ἀποκαθίσταται ἐπὶ

σταθερωτέρων βάσεων. Ἀπανταχοῦ λοιπὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καταβάλλονται ζῶνται προσπάθειαι εἰς τὴν διὰ τῶν σχολείων ἀνόρθωσιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Ὅποῖον ὅμως πρέπει νὰ εἶναι τὸ σχολεῖον τοῦτο; Μεταξὺ τῶν διαφόρων μεθόδων κατὰ πάντα εὐτυχεστέρη παρίσταται ἢ μετὰ τῶν γραμμάτων ἀνάμειξις τῆς ἐπαγγελματικῆς τοῦ ἐργάτου ἐκπαιδεύσεως. Εἶναι τοιαύτη ἡ φύσις τοῦ ἐργατικοῦ προορισμοῦ, ὥστε τὰ δύο ταῦτα πρέπει νὰ συμβαδίζωσιν ἀχώριστα.

ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην πολλῆς σημασίας εἶναι ἡ πρακτικὴ τῆς ἐν **Bordeaux** πρὸ πολλοῦ μὲν συστηθείσης, τελευταῖον δὲ ὀργανισθείσης ἐπὶ εὐρύτερου σχεδίου, ἐταιρίας τῶν *Philomathōn*, εἰς τῆς ὁποίας τὴν θεμελίωσιν συνετέλεσε τὰ μέγιστα ὁ δικηγορικὸς τῆς πόλεως σύλλογος (εἰδήσεις οὐχὶ παντάπασιν ἀνωφελῆς διὰ τοὺς ἡμετέρους δικηγόρους). Ἡ ἐργατικὴ ἐκπαίδευσις διηρέθη ἐν τῷ σχολεῖῳ τῆς ἐταιρίας ταύτης εἰς τρία στάδια, εἰς στοιχειώδη, ἐμπορικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν. Ἡ στοιχειώδης περιλαμβάνει 17 μαθήματα, ἐξ ὧν 5 διὰ τὰς γυναικάς (ἀνάγνωσις, γραφὴ, γραμματικὴ, ἀριθμητικὴ καὶ λογιστικὴ), 4 διὰ τοὺς μαθητευομένους τῶν ἐργοστασίων παιδας (ἀνάγνωσις, γραφὴ, γραμματικὴ καὶ ἀριθμητικὴ) καὶ 8 διὰ τοὺς νέους ἐργάτας (ἀνάγνωσις, γραφὴ, γραμματικὴ στοιχειώδης καὶ μὴ, ἀριθμητικὴ στοιχειώδης καὶ μὴ, γεωμετρία καὶ ἀλγεβρα). Ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐξῆς μαθημάτων· στοιχειώδης λογιστικὴ, ἀνωτέρα λογιστικὴ, γεωγραφία γενικὴ καὶ ἐμπορικὴ, Ἀγγλικὴ γλῶσσα 1ον καὶ 2ον ἔτος, Γερμανικὴ 1ον καὶ 2ον ἔτος, Ἰσπανικὴ. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις περιέχει 12 μαθήματα· φυσικὴν, χημείαν, μηχανικὴν, σχεδιογραφίαν μηχανῶν, στολισμῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, οἰκοδομικὴν, ξυλοτομίαν διὰ τὴν λεπτουργικὴν καὶ διὰ τὴν τεκτονικὴν, στερεοτομίαν, ἰχνογραφικὴν καὶ βιομηχανικὴν μεθοδολογίαν.

Ἡ ἐταιρία δὲν ἐσύστησεν ἐργοστάσια διὰ τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν μαθητῶν αὐτῆς, περιορισθεῖσα ἀπλῶς εἰς τὸν πλήρη ὀργανισμὸν διδασκτικῶν ἐπὶ ἐκάστου μαθήματος ἐργαστηρίων, ἐν οἷς ὅλοι νὰ γυμνασθῶσι δύνανται. Τὰ διὰ τὴν ὅλην ἐκπαίδευσιν τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ ἐνιαύσια δαπανήματα τῆς ἐταιρίας ὑπελογίσθησαν εἰς 30 χιλ. φρ. ἐξ ὧν διὰ μισθοὺς καθηγητῶν 43 500, διὰ τὴν παρασκευασιν τῶν παραδόσεων 3 000, διὰ τὰς βιβλιοθήκας 1000, διὰ τὴν διδακτικὴν ἐκθεσιν 500, διὰ τὰς γενικὰς ἀνάγκας τῆς ἐταιρίας 9 200 καὶ διὰ τὰς ἀπροβλέπτους 2 350. Κατὰ τὰ παρὰ τῇ δημοσίῳ ἐκπαιδεύσει εἰθισμένα, ἡ ἐταιρία δίδει διπλώματα εἰς τοὺς εὐδοκίμοῦντας ἐκ

τῶν μαθητῶν αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ ὅλου σκοπὸς εἶναι ἡ βαθμιαία ἀνύψωσις τοῦ ἐργάτου εἰς τὴν κοινωνικὴν κλίμακα καὶ ἡ προμήθεια ἀνεπτυγμένων δυνάμεων εἰς τὴν καθόλου βιομηχανίαν.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐδημοσίευσεν πρὸ τινος ὀγκωδέστατον ὑπόμνημα περὶ τοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῶν διαφόρων ἐθνῶν. Ἐνῶ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐδαπάνησεν κατὰ τὸ 1872 ἡ Ἀγγλία 83 ἑκατ. τάλληρα, ἡ Γαλλία 60, ἡ Ρωσσία 22 καὶ ἡ Γερμανία 8· ἐπὶ τοῦ δευτέρου, κατὰ μὲν τὴν χωρητικότητα, τὴν ἀθέσιν κατέχουσιν αἱ Κάτω Χῶραι (266 τόνοι κατὰ μέσον ὄρον ἑκαστον πλοῖον), τὴν ε' ἡ Γερμανία (263 τόν.), τὴν γ' ἡ Ἀγγλία (215 τόν.), τὴν ια' ἡ Τουρκία (83 τόν.) τὴν ιδ' ἡ Ἑλλάς (39 τόν.) καὶ τὴν ιε' ἡ Ἰταλία (35 τόν.)· κατὰ δὲ τὸν ὅλον ἀριθμὸν τῶν τόνων ἡ ἀθέσις ἀνήκει εἰς τὴν Ἀγγλίαν (5 690 000), ἡ ε' εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς (3 744 319), ἡ γ' εἰς τὴν Γερμανίαν (1 344 776), ἡ δ' εἰς τὴν Γαλλίαν (1 073 656), ἡ ε' εἰς τὴν Ἰταλίαν (1 013 038), ἡ ι' εἰς τὴν Ἑλλάδα (328 815) καὶ ἡ ιδ' εἰς τὴν Τουρκίαν (182 000)· κατὰ δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων α) αἱ Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς (26 393), ε') ἡ Ἀγγλία (26 367), γ') ἡ Ἰταλία (18 822), δ') ἡ Γαλλία (15 778), ε) ἡ Νορβηγία (6 833), ς') ἡ Ἑλλάς (5 512) καὶ ιε') ἡ Τουρκία (2 200).

— Ἐν τούτοις, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ὑπουργεῖου δημοσιευθέντος Γενικοῦ πίνακος τοῦ ἐμπορικοῦ ἡμῶν ναυτικοῦ, οἱ Γερμανικοὶ ἀριθμοὶ δὲν φαίνονται κατὰ πάντα εὐτυχεῖς. Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ κατ' αὐτοὺς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἐν ἔτει 1872 ἐκ 5 512 πλοίων καὶ 328 815 τόνων, κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀριθμοὺς τὴν προηγουμένην τοῦ ἔτους τούτου ἡμέραν (μέχρι τῆς ὁποίας φθάει ἡ ἡμετέρα δημοσίευσις) ἀπέτελετο εἰς 6 135 πλοῖα καὶ 416 350 τόνους. Ἡ διαφορὰ εἶναι τοσαύτη, ὥστε, ἀνεξαρτήτως τῆς φυσικῆς ἐν ἔτει 1872 ἀναπτύξεως, πρέπει νὰ ὑπῆρξεν εἰς ὑπερβολὴν ἀτυχῆς τὸ ἡμέτερον ναυτικὸν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἵνα καταποντισθῇ ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τὸ $\frac{1}{10}$ εἰς πλοῖα καὶ τὸ $\frac{1}{5}$ εἰς τόνους.

— Μεταξὺ τῶν Ρωσικῶν καὶ τῶν ἐσχάτως δημοσιευθέντων Ἑλληνικῶν Πινάκων τῆς κινήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὸ

1870 παρατηρείται ἡ ἐξῆς ἀντίθεσις. Ἐνῶ οἱ Ῥῶσοι ὑπολογίζου-
 σιν, ὅτι ἀπέστειλον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμπορεύματα ἀξίας 10 347 473
 δραχμῶν, ἡμεῖς ἐδέχθημεν ἀξίαν δρ. 13 462 640· διαφορά ὑπερτι-
 μήσεως τῶν Ῥωσικῶν προϊόντων κατὰ δρ. 3 115 165. Ὅταν ὅμως
 οἱ Ῥῶσοι ὑπολογίζουσιν, ὅτι ἔλαβον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐμπορεύματα ἀ-
 ξίας δρ. 10 352 905, τὰ ἡμέτερα τελωνεῖα γνωρίζουσι μόλις ἀξίαν
 δρ. 1 707 442· διαφορά ὑπερτιμύσεως τῶν Ἑλληνικῶν προϊόντων
 κατὰ δρ. 8 645 463. Ἐὰν γο τῶν ἡμετέρων ἡ τιμὴ πέραν τοῦ Εὐ-
 ξείνου Πόντου ἐξαπλασιαζέται, ἐνῶ τῶν Ῥωσικῶν μόλις κατὰ τὸ
 τρίτον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀρχιπελάγει ἀναβαίνει; Ἡ κατάχρησις τις
 (μὲ ὄλην τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τῶν ἡμετέρων προϊόντων) γιγαντώδης
 λαμβάνει χώραν ἐν τοῖς ἡμετέροις κυριωτέροις κέντροις τῆς πρὸς τὴν
 Ῥωσίαν ἐξαγωγῆς;

— Ἐάν ἀπὸ τῶν ἐμπορικῶν μεταβῶμεν εἰς τὰ ἐθνολογικὰ με-
 ταξὺ Ῥωσσίας καὶ Ἀνατολῆς φαινόμενα, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν Κισινβὶθ
 ἐταιρίας πρὸς «διάδοσιν τῆς Ῥωσικῆς παιδείας παρὰ τοῖς Βουλγάρ-
 ροις» τὸ παλαιὸν Μοσχοβιτικὸν κόμμα ὀργάνισε πρὸ 15 ἐτῶν εἰδι-
 κὴν ὑπὲρ τοῦ Πανσλαβισμοῦ ἐπιτροπὴν, ἀριθμοῦσαν ἐν ἐαυτῇ τὰ ἐπι-
 σημότερα πρόσωπα τῆς Ῥωσικῆς κοινωρίας. Ἡ κυρία ἰδέα τῆς πε-
 ριστρέφεται κατ' ἐπιφανείαν μὲν εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν Σλάβων πρὸς
 τὴν Ῥωσίαν, κατὰ βᾶθος δὲ εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν Σλαβικῶν φυλῶν ὑπὸ
 τὸ Ῥωσικὸν σκῆπτρον. Ἐάν ἐξαιρέσωμεν τελευταίας τινὰς ἀποπειράς
 τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σπουδαίας ἐπὶ τῶν ἐν
 Γερμανίᾳ Σλάβων (οἰκοδομαὶ ἐκκλησιῶν, ἄμφια κττ.), τὸ ὀρηκτικὸν πῦρ
 διευθύνεται κατὰ τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.
 Τοιοῦτοτρόπως διάφοροι συνεταιρισμοὶ ἐπενοήθησαν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ
 ἐν Μαυροβουνίῳ, αἱ ὑποτροφίαι τῶν νέων Σλάβων πολυπλασιαζόνται,
 αἱ μὲν ἐπιτοπίαις, ὡς π. χ. ἐν Βελιγραδίῳ (!), αἱ πλείσται δὲ ἐπὶ
 τοῦ Ῥωσικοῦ ἐδάφους. Ὁ σκοπὸς εἶναι, ὥστε μετὰ τινα χρόνον ἐκ
 τῆς ἀθώας τῶν ὑποτρόφων ἡλικίας νὰ ἀναπτυχθῶσι θερμοὶ ἀπόστολοι
 τῶν Ῥωσικῶν συμπερόντων. Καὶ ἵνα μὴ μὲνη ἐκτὸς τῆς ἐνεργείας
 οὐδ' αὐτὸ τὸ ὥραϊον φύλλον, ἀπὸ τοῦ 1870 ὀργανίσθη ἐν τῇ Παν-
 σλαβιστικῇ ἐπιτροπῇ ἰδιαιτέρον τμήμα ἐκ γυναικῶν, τὸ ὁποῖον ἐκπαι-
 δεύει τὰς νέας Σλάβας ἐν Ῥωσίᾳ. Ὅπως δὴποτε τὰ κύρια πάντοτε
 ὄργανα εἶναι τὰ ἱερὰ ἄμφια, αἱ εἰκόνας καὶ αἱ ἐκκλησίαι, ἅπερ κατεβί-
 βασθησαν εἰς τὴν εὐταλῆ θέσιν τῆς πολιτικῆς φαιδουργίας. Μήπως ὅμως
 καὶ οἱ Ἰησοῦται δὲν ἔκρινον τὰ μέσα ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων; . . .

Ἐν Κηφισῷ, 2 Σεπτεμβρίου 1873.